

การเปรียบเทียบสิทธิส่วนบุคคลของสตรีด้านสิทธิในชีวิตและ ร่างกายตามกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีน ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 – 17

XINBEI LU, สร้สวดี อ่องสกุล

สาขาวิชาล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50200

อีเมล: luxinbei62@gmail.com, sarascmu@hotmail.com

รับบทความ: 20 กันยายน 2564

แก้ไขบทความ: 18 เมษายน 2565

ตอบรับบทความ: 2 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ: บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคล้ายและความแตกต่างกันในเรื่องสิทธิส่วนบุคคลด้านสิทธิในชีวิตและร่างกายของสตรีตามกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14-17 ผู้วิจัยได้คัดเลือกกฎหมายล้านนาที่ปริวรรตแล้วจาก “กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์ระบบโครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3” เล่มที่ 1-8 และกฎหมายจีนราชวงศ์หมิงจำนวน 1 เล่ม ซึ่งเป็นต้าหมิงลี่ว (Da Ming Lü 大明律 怀效锋点校) มาศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะของกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนราชวงศ์หมิง และเลือกบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ทั้งสิ้น 4 ประเด็น ประเด็นได้แก่ 1. สิทธิในการเลือกคู่ 2. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการลักพาผู้หญิง 3. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการกระทำชู้ 4. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการข่มขืน ผลการศึกษา พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องมีความคล้ายกัน คือ ในกรณีการลักพาการข่มขืน กฎหมายค่อนข้างปกป้องฝ่ายหญิงที่ เป็นผู้เสียหาย แต่ในกรณีการกระทำชู้ กฎหมายตัดสินฝ่ายสามีเป็นผู้เสียหาย สามีฆ่าภรรยาที่มีชู้และชายชู้ไม่ผิดกฎหมาย และสามารถขายหรือสั่งให้ภรรยาแต่งงานใหม่ นอกจากนี้ ทั้งกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีน

ราชวงศ์หมิงได้สะท้อนชนชั้นของสังคม เนื่องจากการตัดสินความและการลงโทษยังขึ้นอยู่กับชนชั้นผู้กระทำและสตรีที่เป็นผู้เสียหาย ส่วนความแตกต่างคือ วิธีการลงโทษ อาทิ วิธีการลงโทษของกฎหมายจินต้าหมิงลี้ว์มีระดับการลงโทษจากเบาถึงการลงโทษหนัก 5 ระดับ ซึ่งเรียกว่า (wuxing 五刑) ได้แก่ การเฆี่ยน การโบย การเกณฑ์แรงงาน การเนรเทศ การประหารชีวิต ส่วนกฎหมายล้านนาส่วนใหญ่ลงโทษด้วยการเสียค่าปรับ บางกรณีลงโทษโดยประหารชีวิต เช่น ผู้กระทำที่เป็นข้า (ทาส) ผู้เสียหายเป็นผู้หญิงที่ฐานะสูง อีกทั้งยังมีความแตกต่างคือ สตรีล้านนามีสិทธิและเสรีภาพในการเลือกคู่ แต่สตรีจีนในราชวงศ์หมิงส่วนมากไม่สามารถเลือกคู่ครองเอง ทำตามการจัดการของผู้ใหญ่เป็นหลัก ซึ่งสะท้อนจารีตประเพณีที่แตกต่างกันระหว่างสองอาณาจักร

คำสำคัญ: สិทธิ; สตรี; กฎหมายล้านนา; กฎหมายจีน

Comparative Study of Right to Life and Bodily integrity of Female Under the Lan Na and Chinese Law During the 14th – 17th Centuries

XINBEI LU, Sarassawadee Ongsakul

Lan Na Studies, Faculty of Humanities, Chiangmai University, Chiang Mai, 50200

Email: luxinbei62@gmail.com, sarascmu@hotmail.com

Received: 20th September 2021

Revised: 18th April 2022

Accepted: 2nd April 2022

Abstract: This article aims to study the similarities and differences of women's individual rights in terms of Right to Life and Bodily integrity under the Lan Na law and Chinese law during the 14th and 17th centuries from “The Ancient Lan Na Laws: An Analysis of its Legal Structure and Texts as Inscribed in Palmleaves From Time Immemorial” VOL. 3 Book. 1 - 8 and “the Great Ming Code” (Da Ming Lü 大明律怀效锋点校). The author summarizes the characteristics of the Lan Na law and the Chinese law of the Ming dynasty and divide them into 4 issues: 1. The right to choose life partner, 2. The right to Life and Bodily integrity in the case of smuggling, 3. The right to Life and Bodily integrity in the case of adultery, 4. The right to Life and Bodily integrity in the event of rape. The results show that the Lan Na law and the Chinese law of the Ming dynasty are similar in the case of smuggling or rape, which is quite protective of the victim. However, in the case of adultery, the law judges that the husband is the victim, thus it's legal for the husband to kill his unfaithful wife and her adulterer, and it's also legal for the husband to sell or order his wife to remarry. The act above is considered a violation of the human rights of an adulterous woman. In

addition, both of the Lan Na law and the Chinese law of Ming dynasty reflect the social hierarchy, because the punishment is also based on the social hierarchy of the perpetrator and the victim. The difference between the Lan Na law and the Chinese law of Ming dynasty is the punishment measures, for example, there's a set of Five Punishments (wuxing 五刑) in the Great Ming Code, in order from the lighter to heavier, such as flogging by a light stick (chi 笞), flogging by a heavy stick (zhang 杖), penal servitude away from one's native place (tu 徒) in five durations between one and three years, banishment (liu 流) at three distances between 2,000 and 3,000 li, and the death penalty, which is divided into strangulation (jiao 絞) decapitation (zhan 斬), and slicing (lingchi 凌遲). While in the Lan Na law, most of the punishment is imposing a fine. But in some cases, the perpetrator is sentenced to death, when the perpetrator is a slave while the victim is a woman of high status. Another difference is that women in Lan Na society have the right and freedom to choose life partner while most of the women of the Ming dynasty not, which reflects the difference of customs between Lan Na and Ming dynasty of China.

Keywords: Rights; Female; Lan Na Law; Chinese Law

14 至 17 世纪兰纳法律与中国法律中女性生命权及身体权比较研究

卢心贝, Sarassawadee Ongsakul

清迈大学人文学院兰纳研究专业, 清迈, 50200

邮箱: luxinbei62@gmail.com, sarascmu@hotmail.com

收稿日期: 2021-09-20

修回日期: 2022-04-18

接受日期: 2022-05-02

摘要: 本文旨在从《古代兰纳法律: 分析贝叶经记载的法律条文结构和内容》VOL. 3 第 1-8 本和《大明律》(怀效锋点校)中研究 14 至 17 世纪兰纳法律与中国(明朝)法律中女性生命权及身体权的相似点和不同点。笔者总结了兰纳法律和中国明朝法律的特点, 并把相关法律分为以下四点来研究: 1. 选择伴侣的权利 2. 生命权及身体权——以诱拐为例 3. 生命权及身体权——以通奸为例 4. 生命权及身体权——以强奸为例。研究表明, 在诱拐和强奸相关法律中, 兰纳法律和明朝法律有相似点, 即: 一定程度上保护了女性受害者。但在通奸相关法律中, 判定丈夫为受害者, 因此丈夫杀妻子和奸夫, 或者嫁卖妻子是合法的。另外, 兰纳法律和明朝法律体现了社会等级制度, 因为惩罚轻重一定程度上取决于犯人和受害者的社会等级。不同点在于, 兰纳法律和明朝法律的惩罚制度。例如: 大明律中的惩罚制度分为五刑(笞, 杖, 徒, 流, 死(死刑分为: 绞, 斩, 凌迟))。兰纳法律中大多数刑罚为罚款, 少数案例中, 当犯人为奴隶, 受害者为社会等级高的女性, 犯人被处以死刑。另一不同点为, 兰纳女性有权利和较高的自由度来选择伴侣, 然而明朝女性没有上述权利和自由, 以上体现了兰纳和明朝礼教的不同。

关键词: 权利; 女性; 兰纳法律; 中国法律

มนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีการอาศัยอยู่ร่วมกันเมื่อมีการอยู่รวมกันของคน
หมู่มา โดยที่มนุษย์แต่ละคนต่างมีทั้งความต้องการ รวมถึงอุปนิสัยที่แตกต่างกัน การอยู่
รวมกันเป็นสังคมย่อมเกิดปัญหาต่างๆตามมา ดังนั้น จึงต้องมีการออกกฎหมาย บรรทัดฐาน
ทางสังคม รวมถึงจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่น เพื่อเข้ามาควบคุมผู้คนเหล่านั้นให้อยู่กรอบ
ของสังคมตามที่ผู้มีอำนาจหรือรัฐได้กำหนดไว้ ดังที่เห็นได้ในระบอบการปกครองแบบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ได้มีการใช้กฎหมายเข้ามาเป็นเครื่องมือเพื่อให้ กษัตริย์ มีอำนาจใน
การปกครองรวมถึงอำนาจในการออกกฎหมาย คำสั่งต่างๆเพื่อใช้ในการปกครองบริหารรัฐ
ของตน โดยในอาณาจักรล้านนา และราชวงศ์หมิงของจีน ก็ได้มีบทบาทสำคัญในการบังคับใช้
กฎหมายเพื่อดำรงอำนาจกษัตริย์หรือจักรพรรดิฮ่องเต้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า กฎหมายแสดงให้เห็น
เห็นถึงนโยบายการปกครองของชนชั้นนำ อีกทั้งจารีตประเพณีก็มีอิทธิพลต่อการตรากฎหมาย
มากเช่นกัน ดังกรณีตัวอย่างการใช้กฎหมายล้านนาที่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องผีและ
พุทธศาสนา เป็นต้น ส่วนในกรณีของกฎหมายจีนนั้นได้แฝงไปด้วยความคิดแบบลัทธิขงจื้อ
(Confucius) โดยแนวความคิดหลักของลัทธิขงจื้อ (Confucius) คือ “ซานกั๋งอู่ฉาง” (สาม
บรรทัดฐานห้าคุณธรรมสามัญ 三綱五常) โดยคำว่า สามบรรทัดฐาน นั้นหมายถึงประมุขเป็น
บรรทัดฐานของขุนนาง บิดาเป็นบรรทัดฐานของบุตร สามีเป็นบรรทัดฐานของภรรยา ส่วน
ความหมายของคำว่า ห้าคุณธรรมสามัญคือ เมตตาธรรม (仁) ครรลองธรรม (义) จารีตธรรม
(礼) ปัญญา (智) และสัจจะ (信) “ซานกั๋งอู่ฉาง” เป็นนโยบายระดับชาติของราชวงศ์หมิง
กล่าวคือ ได้มีการใช้แนวคิดแบบ “ซานกั๋งอู่ฉาง” มาสั่งสอนพลเมืองให้ยอมรับการปกครอง
ของจักรพรรดิฮ่องเต้ และในราชวงศ์หมิงตอนต้น ปฐมจักรพรรดิจูหยวนจาง (朱元璋) ได้มี
การใช้แนวคิด “สิงล่วนกั๋ว ย่งจิ้งเตียน” (刑乱国用重典) มาตั้งเป็นกฎหมาย โดยมีความ
หมายว่า การบริหารบ้านเมืองวุ่นวาย ต้องใช้กฎหมายที่เข้มงวด ทำให้ขุนนางต้อง
ดำเนินการอย่างมีระเบียบ พลเมืองต้องเคารพและทำตามกฎหมาย เพื่อความมั่นคงของชนชั้น
นำ ตามนโยบายดังกล่าว ปฐมจักรพรรดิจูหยวนจาง (朱元璋) ได้ให้คำสั่งขุนนางตั้งกฎหมาย
ต้าหมิงลี่วี่ (Da Ming Lü 大明律) ซึ่งใช้ระยะเวลาสามสิบปี จนได้กฎหมายสามสิบเล่ม

รวมถึงบทบัญญัติทั้งหมดสี่ร้อยหกสิบข้อ โดยที่กฎหมายต้าหมิงลือว์ (Da Ming Lü 大明律) ฉบับปัจจุบันได้รวบรวมบทบัญญัติทั้งหมดไว้ในเล่มเดียวกัน

โดยที่ได้มีการศึกษากฎหมายในอดีตที่สะท้อนให้เห็นถึงบริบททางสังคม สิทธิของ ผู้คนในสมัยนั้นได้อย่างน่าสนใจ เช่น การศึกษากฎหมายล้านนา ได้มีการศึกษาเบื้องต้นใน ประเด็นเรื่องของความหมาย เช่น งานวิจัยของทูนศรี บัญช (1992) การศึกษาเชิง เปรียบเทียบในเรื่องของสิทธิชายหญิงในกฎหมายล้านนา รวมถึงการเปรียบเทียบกฎหมาย ล้านนาและกฎหมายตราสามดวง อีกทั้งยังมีการศึกษากลุ่มคนเฉพาะ เช่น ไพร์ อาทิจ งานค้นคว้าอิสระของพระมหาวรเชษฐ์ อุ่นเรือน (2019) ฯลฯ โดยได้มีตัวอย่างในวิทยานิพนธ์ เหล่านี้ กล่าวคือ ในงานวิจัย “สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” ลำพวรรณ น่วมบุญลือ (1976) ได้มีประเด็นที่น่าสนใจว่า ฐานะของสตรีในอาณาจักรล้านนา ไม่ได้ต่ำต้อยไปกว่าบุรุษ เช่น ในเรื่องการสมรส สตรีในอาณาจักรล้านนามีสิทธิเลือกคู่ครอง ของตนเองได้ ซึ่งจะแตกต่างจากสตรีในภาคอื่นที่จะมีข้อจำกัดในการเลือกคู่ครองที่จะสมรส น้อยกว่าในสมัยเดียวกัน และ อภิชัย น้อยอุ้นแสน (2000) ได้ศึกษาประเด็นที่น่าสนใจใน วิทยานิพนธ์เรื่อง “สถานภาพทางกฎหมายของสตรีในสังคมล้านนา พ.ศ. 1839-2442 ศึกษา กรณีความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา” ซึ่งได้มีประเด็นที่คล้ายกันในเรื่องของ การให้สิทธิแก่ สตรี อีกทั้งยังได้ให้เหตุผลของการมีอิสระในการใช้ชีวิตของสตรีล้านนา โดยวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้วิเคราะห์สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายล้านนาที่เกี่ยวข้องและเปรียบเทียบกฎหมาย ครอบครัวในกฎหมายตราสามดวง กับกฎหมายล้านนาโดยแบ่งสถานภาพทางกฎหมายของ สตรีในฐานะที่เป็นบุตรสาวและในฐานะที่เป็นภรรยา ภายใต้กรณีต่างๆ เช่น การหมั้น การ สมรส การหย่า ผู้เขียนยังแบ่งประเภทให้ละเอียด และอ้างบทบัญญัติของกฎหมายมาอธิบาย พบว่าในกฎหมายล้านนานั้นให้ความคุ้มครองแก่สตรีดีกว่ากฎหมายตราสามดวง สตรีในสังคม ล้านนาค่อนข้างมีอิสระในความคิด ไม่ถูกกดขี่จากผู้ชายมากจนเกินไปอาจเนื่องจากสังคม ล้านนาเป็นสังคมที่ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง ต่างยึดมั่นในขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี อย่างเหนียวแน่น โดยที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้มีการอธิบายความหมายของบทบัญญัติ

ค่อนข้างมาก แต่กล่าวถึงสิทธิของสตรีไม่ละเอียด โดยเฉพาะเมื่อสตรีถูกละเมิดสิทธิ ผู้เขียนมักมองว่าเป็นการใช้อำนาจของฝ่ายชายที่มีกรรมสิทธิ์ต่อฝ่ายหญิง

ในกรณีการศึกษาของ อิศร ศักดิ์สูง (2007) ได้แบ่งฐานะสตรีเป็นลูกสาว ภรรยา มารดา โดยนำมาศึกษาคล้ายกับอภิชัย น้อยอุ่นแสน (2000) แต่ได้มีการศึกษากฎหมายมังรายศาสตร์เพียงกฎหมายเดียว และให้เหตุผลเกี่ยวกับการยอมรับบทบาทและฐานะของสตรีในครอบครัวที่คล้ายกันกล่าวคือ เรื่องของการยอมรับขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้ปกครอง ประเด็นที่เสนอในงานวิจัย “ผู้หญิงในกฎหมายมังรายศาสตร์” โดยที่ฐานะทางครอบครัวของสตรีจะขึ้นอยู่กับผู้ดูแล อาทิ ลูกสาวต้องอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อแม่ ภรรยาต้องอยู่ภายใต้การปกครองของสามี กฎหมายยังกำหนดให้ภรรยามีฐานะเหนือกว่าสามี แต่จากการลงโทษ จะเห็นได้ว่า กฎหมายไม่ยอมรับสิทธิต่างๆ ของภรรยา แต่กลับปกป้องสิทธิของสามี หากเปรียบเทียบฐานะของลูกสาว ภรรยาและมารดา มารดามีฐานะสูงสุด ส่วนฐานะทางสังคมของสตรีขึ้นอยู่กับชาติตระกูล รูปร่างที่งดงาม รวมถึงความรู้ความสามารถ แต่กฎหมายไม่ได้สนับสนุนบทบาททางสังคมของสตรี งานวิจัยเล่มนี้ได้แบ่งบทบาทและฐานะที่แตกต่างของสตรีในกฎหมายมังรายศาสตร์อย่างละเอียด แต่ยังขาดการอธิบายปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างของบทบาทและฐานะของสตรีอย่างละเอียด

วิทยานิพนธ์ล่าสุดที่ศึกษาสตรีในกฎหมายล้านนาล้วนใช้กรอบคิดของสตรีนิยม คืองานวิจัยของ อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง (2005) มีการใช้แนวคิดสตรีนิยมมาวิเคราะห์สถานภาพที่เป็นรองของสตรีที่ถูกกฎหมายกำหนด จากวิทยานิพนธ์ “การศึกษาสถานภาพสตรีในกฎหมายล้านนาโบราณ” พบว่าในสังคมล้านนาสตรีมีทั้งสถานภาพต่ำ กับสถานภาพที่เท่าเทียมและสถานภาพสูงกว่าบุรุษ สถานภาพต่ำของสตรีเห็นได้จากการกีดกันไม่ให้สตรีเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม สถานภาพที่เท่าเทียมแสดงให้เห็นจากการมีบทบาทด้านการกู้เงินเท่าบุรุษ ส่วนสถานภาพสูงกว่าบุรุษเห็นได้จากการมีอิสระในการหมั้นและการได้รับทรัพย์สินมากกว่าบุรุษ สถานภาพดังกล่าวนี้เกิดจากสังคมล้านนาเป็นสังคมที่ผู้ชายมีความเป็นใหญ่ และกฎหมายได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของสตรี

การใช้กรอบคิดของสตรีนิยม อาจจะทำให้ตีความหลักฐานอย่างคับแคบหรือเชิดชูแนวคิดดังกล่าวเกินไปจึงได้ข้อสรุปที่ขัดแย้งกับชีวิตความเป็นจริง ดังที่เห็นได้จากวิทยานิพนธ์ “การเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชิงอำนาจหญิงชายในกฎหมายมั่งรายศาสตร์กับกฎหมายไทย ในมุมมองแนวสตรีนิยม” โดย ชายไทย รักษาชาติ (2004) ได้ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจหญิงชายในมิติเรื่องประเวณีจากกฎหมายมั่งรายศาสตร์ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พบว่ากฎหมายมั่งรายศาสตร์มีลักษณะของการกดขี่และการควบคุมประเวณีของสตรี อาทิ เรื่องการหมั้น ผู้หญิงเป็นฝ่ายไร้อำนาจเกือบสิ้นเชิง เนื่องจากถูกรับควบคุมจากพ่อแม่ รวมไปถึงการควบคุมการนอกทางของผู้หญิงจากกฎหมายที่เป็นจุดศูนย์กลางของอำนาจ ทำให้จำกัดสิทธิของผู้หญิงและครอบงำในเรื่องประเวณีเป็นต้น ซึ่งสื่อถึงข้อกฎหมายต่าง ๆ มีความไม่เสมอภาค ทั้งนี้ยังมีเรื่องของประเวณีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

งานวิจัยของชายไทย รักษาชาติ ด้านผู้หญิงไร้อำนาจในเรื่องการหมั้นนั้นไม่ถูกต้อง เนื่องจากผู้หญิงล้านนาที่เป็นชาวบ้านทั่วไปนั้นมีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองได้อย่างเต็มที่ผ่านประเพณีแฉ่วสาว ซึ่งผู้เขียนได้ใช้แนวคิดสตรีนิยมแนวเสรีนิยมและสตรีนิยมแนวรุนแรงทำให้ได้ผลการวิจัยอาจจะดูรุนแรงต่อสตรีเกินจริง ซึ่งสรุปว่าการปลดปล่อยผู้หญิงจากการกดขี่ภายใต้สังคมแบบปิตาธิปไตย คือการปลดปล่อยผู้หญิงจากเรื่องประเวณี โดยการเลิกเป็นเมียและเลิกเป็นแม่หรือการไม่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย ทำให้ผลวิจัยเรื่องนี้มีความคิดเห็นค่อนข้างเป็นไปได้ในทางที่รุนแรง

โดยสรุปแล้ว วิทยานิพนธ์ดังกล่าวล้วนศึกษาสถานภาพรวมถึงบทบาทและฐานะของสตรีในกฎหมายล้านนา กล่าวคือ บทบาทของสตรีล้านนาแสดงให้เห็นในครอบครัวได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะบทบาทด้านการจัดการทรัพย์สินของครอบครัว และสืบทอดมรดกครอบครัว ซึ่งแตกต่างกับสังคมในรัฐอื่นใกล้เคียงซึ่งจะให้สิทธิแก่สตรีที่น้อยกว่า หากกล่าวถึงประเด็นสิทธิของสตรี ยังไม่ได้มีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพียงแต่ได้อธิบายเมื่อแบ่งกรณีต่าง ๆ มาศึกษา อาทิ เน้นศึกษาในกรณีการหมั้น การหย่า การสืบทอดมรดก สตรีมีสิทธิและเสรีภาพจัดการเอง ปัจจุบันการการศึกษากฎหมายล้านนายังมีข้อจำกัด โดยจากการมอง

กฎหมายในยุคเดียวกัน เช่น การเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ อาจทำให้เข้าใจ สัมคมล้ำนามากขึ้น

ส่วนการศึกษากฎหมายจีนราชวงศ์หมิงมีการศึกษาจากหลากหลายแง่มุม แต่การศึกษาเกี่ยวกับสตรีในกฎหมายจีนราชวงศ์หมิง ดังนี้

งานวิจัยที่ศึกษาสถานภาพในครอบครัวของสตรี เช่น งานวิจัย “ความสัมพันธ์ของ สามิภรรยาในครอบครัวศักดินาจากกฎหมายราชวงศ์หมิง” โดย Wang Mingxia (1992) ได้ศึกษาข้อกฎหมายของราชวงศ์หมิง พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาเป็น ความสัมพันธ์ที่เป็นเจ้านายกับคนรับใช้ ผู้มีเกียรติกับผู้ต่ำต้อย ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง งานวิจัยเรื่องนี้ไม่ได้อธิบายปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเป็นผู้ปกครองและ ผู้ใต้ปกครอง สตรียังคงมีอำนาจอยู่บ้างแม้จะอยู่ฐานะต่ำต้อย Li Mengsheng (2016) ใน “การศึกษาสถานภาพของภรรยาภายใต้ระบบกฎหมายราชวงศ์หมิง” แสดงความคิดเห็น ต่างกัน กล่าวคือ สถานภาพของภรรยาในราชวงศ์หมิงมีลักษณะซับซ้อน ในด้านหนึ่ง กฎหมาย กตขี้และเอารัดเอาเปรียบฝ่ายที่เป็นภรรยา แสดงให้เห็นจากการมีสิทธิไม่เท่าเทียมกันทาง กฎหมายระหว่างฝ่ายสามีและฝ่ายภรรยา กฎหมายยังจำกัดเรื่องการแต่งงานใหม่ของหญิง หมาย แต่ในด้านการปฏิบัติกฎหมายมีความยืดหยุ่น แสดงให้เห็นได้จากกฎหมายยอมรับเรื่อง ภรรยามีอำนาจเท่ากันหรือเหนือกว่าสามีในบางกรณี อีกทั้งในท้องถิ่นต่าง ๆ การแต่งงานใหม่ เป็นเรื่องที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

ด้านการศึกษาบทบาทของสตรีในราชวงศ์หมิง พบว่าสตรีในราชวงศ์หมิงถูกกำหนด ได้รับบทบาทและหน้าที่ในครอบครัวเป็นหลัก ดังประเด็นของ Chen Baoliang (2009) ใน งานวิจัย “บทบาทและสถานภาพทางครอบครัวของสตรีในราชวงศ์หมิง” กล่าวถึงสตรีมี บทบาทในครอบครัวด้านการจัดการงานบ้าน การเลี้ยงดูพ่อแม่ผู้เยาว์ การช่วยเหลือสามีและ การสั่งสอนบุตรทั้งสี่ด้านเป็นหลัก สตรีมีบทบาทในครอบครัวอย่างสูงแต่กลับสะท้อนให้เห็นถึง การขาดสถานะบทบาททางสังคมของสตรีในราชวงศ์หมิง งานวิจัยเรื่องนี้มีลักษณะที่อ้างอิง เอกสารมาอธิบาย เอกสารที่อ้างอิงนั้นเป็นประวัติส่วนบุคคล ไม่ใช่เอกสารทางการ ซึ่งมีจำกัด

ในการสะท้อนสถานภาพของสตรีในราชวงศ์หมิง

สถานภาพทางสังคมของสตรีในราชวงศ์หมิงมีลักษณะที่ซับซ้อน Zhao Cui-li (2004) ในบทความ “ชีวิตคู่และสถานภาพทางสังคมของสตรีจีนในสมัยราชวงศ์หมิง” ได้มีการเสนอประเด็นว่าในราชวงศ์หมิงโดยเฉพาะราชวงศ์หมิงตอนต้น จารีตประเพณีที่ได้รับอิทธิพลของแนวคิดขงจื้อและได้ปฏิบัติอย่างเข้มงวด ทำให้สตรีตกเป็น “เหยื่อ” ในสังคมนับชาติปิตาธิปไตย สตรีมีฐานะที่ต่ำต้อย อาทิ สามีเสียชีวิต ภรรยาบางคนฆ่าตัวเองตายตามไป หรือบางคนไม่สามารถแต่งงานใหม่เนื่องจากทำตามจารีตประเพณี ทำให้ผู้หญิงที่เป็นหม้ายตกอยู่สถานภาพที่ลำบาก อยู่ฐานะสังคมที่ต่ำต้อย จนถึงราชวงศ์หมิงตอนกลางและตอนปลาย การพัฒนาของเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ทำให้ค่านิยมสังคมและประเพณีเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งสตรีบางคนได้ฝืนตัวคัดค้านกับประเพณีและจริยธรรม เรียกร้องสภาพชีวิตที่ดี ผู้หญิงเหล่านี้สามารถได้ฐานะสังคมที่ดีขึ้น

งานวิจัยของ Zhao Cui-li (2004) ศึกษา “สถานภาพทางกฎหมายของสตรีในราชวงศ์หมิง” พบว่า ฐานะทางกฎหมายของสตรีในราชวงศ์หมิงสูงขึ้นหากเทียบกับฐานะทางกฎหมายของสตรีในราชวงศ์ก่อนหน้านั้น แม้ว่าฐานะทางกฎหมายยังต่ำกว่าบุรุษ แต่ในบางกรณีสตรีมีฐานะทางกฎหมายที่สูงขึ้น อาทิ กฎหมายราชวงศ์หมิงได้ป้องกันสิทธิของสตรีด้านการหมั้น การถอนหมั้น การหย่า การแต่งงานใหม่ การสืบทอดและการใช้มรดกแต่การป้องกันสิทธิดังกล่าวนี้ต้องมีข้อแม้ นอกจากนี้ เนื่องจากการปกครองแบบเผด็จการ รวมถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมยังคงมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและฝังลึกลงไปในสังคม เช่น ปรัชญาขงจื้อที่เน้นย้ำระบบชนชั้นศักดินา อีกทั้งสตรีในสมัยนั้นยังได้รับการศึกษาน้อย ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงฐานะทางกฎหมายของสตรีขึ้นพื้นฐานได้

Zhang Zhichao (2013) ในงานวิจัย “สิทธิในทรัพย์สินด้านการจัดการทรัพย์สินของสตรีในราชวงศ์หมิง” ได้เสนอว่า ผู้หญิงในราชวงศ์หมิงสามารถเข้าร่วมธุรกิจหลักหลายชนิดและขยายขอบเขตของธุรกิจอย่างกว้างขวางหากเทียบกับผู้หญิงก่อนราชวงศ์หมิง อีกทั้งได้พบเอกสารที่ผู้หญิงทำสัญญาเกี่ยวกับเรื่องการขายอสังหาริมทรัพย์ นอกจากนี้ สตรีมีสิทธิ

การแบ่งและจัดการทรัพย์สินมากขึ้น อาทิ ในกรณีที่ประมุขในตระกูลเสียชีวิต เช่น ปู่ และพ่อ ฝ่ายหญิงที่เป็นอาวโสมีฐานะสูงในครอบครัวมีสิทธิตัดสินใจและแบ่งทรัพย์สินในครอบครัว หากสามีเสียชีวิตหรือไปทำธุรกิจห่างไกล ลูกยังอายุน้อย สตรีมีสิทธิในการจัดการทรัพย์สินของสามี เป็นต้น ทั้งนี้แสดงว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางกฎหมายของสตรีในราชวงศ์หมิงดีขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสตรีในราชวงศ์หมิงมีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอย่างมาก ในบางกรณีก็มีสิทธิเช่นเดียวกับบุรุษ หลังจากสร้างความตระหนักในตนเองและมีความสามารถในการควบคุมชะตากรรมของตนเองมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในราชวงศ์หมิงมีจิตสำนึกการเชื่อมั่นตนเองมากกว่าเดิม

หลังจากการสำรวจกฎหมายล้านนาที่มีการปริวรรตแล้วและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาสตรีในกฎหมายล้านนา พบว่าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับศึกษาสตรีในการหมั้น การหย่า การจัดการทรัพย์สิน สตรีค่อนข้างมีอิสระ หากเทียบกับกฎหมายตราสามดวง สตรีล้านนามีสถานภาพดีกว่าสตรีในรัฐใกล้เคียง นอกจากนี้ สตรีล้านนามีสถานภาพไม่แตกต่างกับชายในด้านทำมาหากิน เช่น ทำนา ค่าขาย เป็นต้น ส่วนในกรณีที่สตรีโดนละเมิดสิทธิ ยังไม่มีการศึกษาที่วิเคราะห์อย่างละเอียด เช่น ในกรณีที่สตรีถูกละเมิดสิทธิของร่างกาย ฉะนั้น ผู้วิจัยจะคัดเลือกกฎหมายล้านนาที่กล่าวถึงสิทธิสตรีอย่างชัดเจนและปริวรรตแล้วจาก “กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์ระบบโครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3” เล่มที่ 1-8 มาศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ มังรายศาสตร์ ฉบับวัดเส้าให้กฎหมายล้านนา ฉบับวัดชัยพระเกียรติ ธรรมศาสตร์หลวง ฉบับวัดล้อมแรด ธรรมศาสตร์ปกรณ์ หัตถกัมมวินิจฉัยบาฬีฎีการวมสมมุติราช ต้นฉบับวัดศรีโคมคำ เสหาโมจนะ ต้นฉบับวัดศรีบุญเรือง และคลองพิจารณาแต่งถ้อยตัดคำ ต้นฉบับวัดผาบ่อ

การศึกษาศตรีในกฎหมายราชวงศ์หมิง ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ชายหญิงในครอบครัว บทบาทและฐานะของสตรีในครอบครัว และสังคม การศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของสตรีในราชวงศ์หมิงมีไม่มาก ฉะนั้น ควรจะให้เห็นว่า สตรีไม่เพียงมีหน้าที่ในครอบครัวเท่านั้น ยังมีสิทธิส่วนบุคคลที่ไม่ควรถูกละเมิด เช่น สิทธิของร่างกาย ในกรณีที่ถูกลักพา ถูกข่มขืน ก็มี

กฎหมายให้ความคุ้มครอง แต่ยังคงมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ละเมิดสิทธิของสตรีอยู่บ้าง ผู้วิจัยจึงศึกษาทั้งบทบัญญัติที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิและบทบัญญัติที่ละเมิดสิทธิ

สำหรับกฎหมายจีนช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14-17 ผู้วิจัยได้คัดเลือกศึกษากฎหมายจีนราชวงศ์หมิงจำนวน 1 เล่ม ซึ่งเป็นตำหมิงลวี่ (Da Ming Lü 大明律 怀效锋点校) ทั้งหมด 474 หน้า และกำหนดกฎหมายจีนในบทความเรื่องนี้หมายถึงตำหมิงลวี่ของราชวงศ์หมิง ตำหมิงลวี่เป็นพื้นฐานสำหรับกฎหมายราชวงศ์หมิงและมีอิทธิพลต่อสมัยหลังอย่างมาก เมื่อปฐมจักรพรรดิจูหยวนจาง (朱元璋) ได้ประกาศตำหมิงลวี่ กำหนดว่า “群臣稍议更改，即坐以变乱祖制之罪” หมายถึงเหล่าขุนนางหรือแก้ไข จากนั้นกำหนดโทษว่าเปลี่ยนแปลงระเบียบที่บรรพชนตั้งไว้ให้วุ่นวาย จักรพรรดิรุ่นต่อไปจึงไม่ได้แก้ไขตำหมิงลวี่ตามคำสั่งของปฐมจักรพรรดิ แม้กระทั่งจักรพรรดิรุ่นต่อไปมีกฎหมายอื่นตราขึ้น แต่เป็นการปรับปรุงบนฐานตำหมิงลวี่เพื่อตอบสนองสภาพสังคมยิ่งขึ้น โครงสร้างสังคมหลักไม่เปลี่ยนไป สิทธิของสตรีที่สะท้อนจากกฎหมายก็ไม่เปลี่ยนมาก เนื้อหาของตำหมิงลวี่สืบทอดจากกฎหมายราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618 - 907) ส่วนรูปแบบการเขียนสืบทอดจากราชวงศ์หยวน (ค.ศ.1271- 1368) กล่าวคือ มีบทบัญญัติเรียงตามลำดับของลิวบู (กระทรวงหกแห่ง 六部) ซึ่งเป็นระบบบริหารราชการส่วนกลางของจักรวรรดิจีน ตำหมิงลวี่ได้มีพัฒนาการอย่างมาก หากเทียบกับกฎหมายก่อนราชวงศ์หมิง โดยได้มีการปฏิบัติตลอดราชวงศ์หมิงและมีอิทธิพลอย่างมากต่อกฎหมายของราชวงศ์ชิง

สาเหตุที่ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนราชวงศ์หมิง เนื่องจากทั้งอาณาจักรล้านนาและจีนเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ เจริญรุ่งเรืองเป็นเวลายาวนาน ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านนาและจีนได้สืบเนื่องมายาวนานเช่นกัน อาณาจักรล้านนาได้ถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์จีนสมัยราชวงศ์หยวนเป็นครั้งแรก ซึ่งเรียกว่า “ปาไปสืฟู” (八百媳妇) ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านนาและจีนเริ่มใกล้ชิดกันหลังจาก ค.ศ. 1312 ปาไปสืฟูได้ส่งราชทูตและมอบของขวัญแก่จีน (元史.บรรพ 24 หน้า 553) ตลอดจนราชวงศ์หมิง จีนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนา นอกจากได้ส่งราชทูตซึ่งกันและ

กันยังตั้งจุนหมิงเซวียนเว่ยสื่อซือ (军民宣慰使司) หน่วยงานที่กำกับงานราชฎร์กับการทหาร) ที่เซียงใหม่และจิงเซียน (景线) และได้จัดทำชินฝู (信符) และจิงจื่อหงฟ้าย (金字红牌) เป็นสัญลักษณ์การติดต่อทางการ (太宗永乐实录.บรรพ 29 หน้า 6; บรรพ 31 หน้า 6) เพื่อแก้ไขปัญหาการเข้าใจเอกสารทางการซึ่งกันและกัน ราชวงศ์หมิงได้ตั้งตำแหน่งจิงลี่ (经历) และตูซือ (都事) จัดการการแปลเอกสารทางการ (太宗永乐实录.บรรพ 31 หน้า 7-8) อีกทั้งยังตั้งสำนักปาไป (八百馆) เพื่อให้คนปาไปสี่ฟู่ส่งสอนภาษา และให้ข้าราชการได้ฝึกฝนการแปล ทั้งนี้ ทำให้ส่งเสริมการติดต่อทางวัฒนธรรม

ช่วงเวลาราชวงศ์หมิงของจีน (ค.ศ.1368-1644) ในประวัติศาสตร์ล้านนาเป็นสมัยพระญาเกือนาปกครอง (ค.ศ.1367-1388) ถึงสมัยพม่าปกครองยุคต้นช่วงเวลา 66 ปี (ค.ศ. 1578-1644) ทั้งสังคมล้านนาและสังคมจีนในเวลาดังกล่าวเป็นสังคมภายใต้การปกครองของรัฐแบบปิตาธิปไตย สตรีมีสิทธิและเสรีภาพจำกัด โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อ (Confucius) มีอิทธิพลต่อสังคมจีนเป็นเวลายาวนาน สตรีจีนถูกสั่งสอนต้องทำตาม “สามกั๋งอู่ฉาง” (สามบรรทัดฐานห้าคุณธรรมสามัญ 三纲五常) ซึ่งเป็นความคิดหลักของลัทธิขงจื้อ (Confucius) จึงมีหน้าที่มากกว่าสิทธิ แต่สตรีล้านนามีเสรีภาพและสิทธิมากกว่า อันเป็นผลมาจากความเชื่อดั้งเดิม เช่น ความเชื่อเรื่องผี ประเพณีดั้งเดิม เช่น ประเพณีแ้วสาว วัฒนธรรมที่ต่างกันจึงนำไปสู่สถานภาพของสตรีในทั้งสองอาณาจักรต่างกัน ผู้วิจัยได้เลือกกฎหมายมาศึกษา โดยเนื่องจากงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างล้านนา-จีน ยังไม่มีงานวิจัยที่นำกฎหมายจีนของยุคจารีตมาศึกษาโดยตรง ถึงแม้ว่าจะมีงานวิจัยการแปลหลักฐานล้านนาในเอกสารโบราณจีนอยู่บ้าง เช่น งานวิจัยของกนกพร นุ่มทอง (2020) ในเรื่อง “หลักฐานล้านนาในเอกสารโบราณจีน: บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรสนมแปดร้อยในพงศาวดารหมาน พงศาวดารราชวงศ์หยวน พงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่และเจาปู้จ่งลู่” และเรื่อง “หลักฐานล้านนาในเอกสารโบราณจีน: บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรสนมแปดร้อยในเอกสารโบราณสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง” ได้แปลหลักฐานล้านนาจากเอกสารโบราณของจีนรวมถึงมีการจัดทำอธิบายไว้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องอาณาจักรล้านนาจากเอกสารจีน

ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านนา และจีน เช่น งานวิจัยของ เฝิงโจวปี้ ในเรื่อง “ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนและล้านนาในสมัยปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 13 -16” ได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะและการปรับเปลี่ยนของความสัมพันธ์ ในระบบบรรณาการระหว่างจีนและล้านนาอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเข้ามามีบทบาทของ จีนต่อล้านนา ทั้งในด้านการค้า ความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันละกัน อีกสาเหตุที่ผู้วิจัย นำกฎหมายมาศึกษาเนื่องจากกฎหมายสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม จารีตประเพณี ของรัฐนั้นได้ ไม่ว่าจะเป็นรัฐของล้านนาหรือรัฐของจีน บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการหมั้น การสมรส การช่มชื่น เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงวาทกรรมของรัฐที่เต็มไปด้วยอคติทางเพศ และวางตำแหน่งบทบาทหน้าที่ให้กับความเป็นเพศ กฎหมายถูกกำหนดโดยแนวคิดของเพศ ชาย คือการสร้าง “ความเป็นผู้หญิง” ในอุดมคติแบบผู้ชาย กฎหมายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงถูกบทบัญญัติกำหนดเป็นฝ่ายที่ถูกปกป้องคุ้มครองและห่างจากบทบาททางสังคม ผู้หญิงมีสิทธิจำกัดเพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของผู้ชาย ส่งผลให้ผู้หญิงถูกมอง ว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ และถูกตัดโอกาสเข้าร่วมในสังคมด้านต่าง ๆ วิระดา สมสวัสดิ์ (2000) เสนอในเรื่องผู้หญิงกับกฎหมายว่า วัตถุประสงค์ของประเด็นผู้หญิงกับกฎหมาย เพื่อทำความเข้าใจสถานภาพทางกฎหมายของผู้หญิง ด้วยเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงที่จะทำให้สถานภาพใน สังคมของผู้หญิงดีขึ้นและเท่าเทียมกับผู้ชาย แต่ในสังคมโบราณ ประชาชนโดยเฉพาะผู้หญิง ส่วนใหญ่ยังไม่ได้เกิดสำนึกเรียกร้องสิทธิของตน เพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพของตน การศึกษา ครั้งนี้จึงไม่ใช่เรียกร้องสิทธิเพื่อสตรีในสมัยโบราณ เพียงแต่เพื่อเปรียบเทียบความคล้ายและความแตกต่างบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14-17

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านมิติเวลาเป็นทั้งราชวงศ์หมิง (ค.ศ.1368-1644) ราวคริสต์ศตวรรษที่ 14 ตอนกลางถึงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ตอนกลางทั้ง 276 ปี ช่วงเวลาดังกล่าวในประวัติศาสตร์ล้านนาเป็นสมัยพระญาเกีอานาปกครอง (ค.ศ.1367-1388) ถึงสมัยพม่าปกครองยุคต้นช่วงเวลา 66 ปี (ค.ศ.1578-1644) ผู้วิจัยได้เลือกจีน และ ล้านนา ซึ่งเป็น

มิติเวลาในยุคเดียวกัน เพื่อชี้ให้เห็นถึง จารีตประเพณีที่แตกต่างกันในสังคมมีผลต่อความแตกต่างของสิทธิสตรีในกฎหมายล้านนาและกฎหมายจिनราชวงศ์หมิง อันจะนำไปสู่ความเข้าใจสถานการณ์ภาพสตรีของทั้งสองอาณาจักรในยุคจารีตมากยิ่งขึ้น

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่ 1. มาลี พุกษ์พงศาวิไล เป็นนักสิทธิมนุษยชนที่มีชื่อเสียงของไทย และเป็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้จัดประชุมกรรมการร่วมกันแสดงความคิดเห็น และเสนอว่า แนวคิดสิทธิความเป็นคนของผู้หญิง เป็นสิทธิมนุษยชน ทุกคนมีสิทธิต่อชีวิต และร่างกาย เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นคนของผู้ที่เกิดมาเป็นคนทุกคน หรือปัจเจกบุคคลทุกคนต่างเป็นเจ้าของชีวิตและร่างกายของตน ดังนั้น มนุษย์จึงมีสิทธิหรืออำนาจในชีวิตและร่างกายของตน สิทธินี้แม้แต่พ่อแม่ผู้ให้กำเนิดมีหน้าที่ต้องเคารพต่อสิทธิในชีวิต ร่างกายของปัจเจกบุคคลนั้น ผู้ใดจะมาทำร้ายมิได้ คนอื่นมีหน้าที่เคารพสิทธิดังกล่าว กฎหมายภายในและระหว่างประเทศต้องรับรองและปกป้องสิทธิดังกล่าว หากเกิดความรุนแรงทั้งชีวิตหรือจิตใจต่อผู้หญิง เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง (มาลี พุกษ์พงศาวิไล, 2009)

แนวคิดที่ 2. พรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์ เป็นผู้รวบรวมแนวคิดจากผลงานของนักนิติสตรีศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของตะวันตก เช่น Brenda Cossman, Catherine Mackinnon, Robin L. West เป็นต้น ได้เสนอในเรื่อง “Feminist Legal Theory” ว่า ทฤษฎีทางนิติสตรีศาสตร์หรือใช้คำวานิติศาสตร์แนวสตรีนิยม เริ่มเกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1970 และเสนอแปลคำ “Feminist Legal Theory” เป็นนิติสตรีศาสตร์ ทฤษฎีทางนิติสตรีศาสตร์เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของสตรีและทักษะเชิงวิพากษ์ที่พัฒนาขึ้นในศาสตร์อื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับเพศ (Law and Gender) และเป็นทฤษฎีที่ทำความเข้าใจข้อจำกัดของกฎหมาย ศึกษากฎหมายมีผลอย่างไรต่อหญิง กฎหมายทำให้หญิงอยู่ในสภาพที่ด้อยกว่าชายอย่างไร และสามารถใช้อำนาจกฎหมายทำให้สถานะของหญิงดีขึ้นอย่างไร โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยมมาใช้ในการศึกษา ทฤษฎีนิติสตรีศาสตร์นอกจากพัฒนาจากอิทธิพลทาง

ความคิดของทฤษฎีทางสังคมอื่น เช่น เสรีนิยม สังคมนิยม ยังได้รับอิทธิพลจากพัฒนาการของยุคปัจจุบันที่เกิดขึ้นในกฎหมาย เช่น กระแสหนึ่งของนิติศาสตร์ศาสตร์เกิดขึ้นจากกระแสการศึกษานิติศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Legal Studies) ซึ่งได้นำแนวความคิดในเรื่องภาษา ความหมาย อำนาจและความรู้ของภาคพื้นฐานยุโรปปัจจุบันเข้ามาสู่การศึกษากฎหมาย ทฤษฎีนิติศาสตร์ยังปฏิเสธว่ากฎหมายไม่มีความเป็นกลางทางเพศ (Gender Neutrality) กล่าวคือ กฎหมายวางพื้นฐานอยู่บนบรรทัดฐาน ประสบการณ์และความเหนือกว่าของผู้ชาย กฎหมายทำให้สังคมที่ชายเป็นใหญ่ดำรงอยู่ต่อไปได้ (พรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์, 2001: 21-51)

งานวิจัยของนักวิชาการในไทยที่ได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ยกตัวอย่าง เช่น วิระดา สมสวัสดิ์ (2006) ในเรื่องนิติศาสตร์แนวสตรีนิยมได้อธิบายแนวคิดพื้นฐานของสตรีนิยมและกลุ่มแนวคิดต่าง ๆ ของนิติศาสตร์แนวสตรีนิยม เช่น สตรีนิยมแนวเสรีนิยม สตรีนิยมแนวลัทธิมาร์กซ์ สตรีนิยมแนวสภาวะแวดล้อม สตรีนิยมแนวรากเหง้า และสตรีนิยมหลังยุคสมัยใหม่ อีกทั้งยังได้มีการกล่าวถึงประเด็นเรื่องผู้หญิงกับความยุติธรรม สิทธิมนุษยชนและกฎหมายระหว่างประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิกับสตรี

มาลี พุกษ์พงศาวลี (2009) ในเรื่องย้อนรอยสิทธิความเป็นคนของผู้หญิง ได้นำแนวคิดสตรีนิยมมาอธิบายสถานภาพ บทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของผู้หญิง ตลอดจนสถานภาพทางกฎหมายและบทบาททางเพศของผู้หญิงตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สะท้อนให้เห็นภาพรวมของหญิงด้านประวัติศาสตร์ จนสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสถานภาพและกฎหมายเกี่ยวกับผู้หญิง

ผู้วิจัยใช้ทั้งสองแนวคิดคือ แนวคิดสิทธิความเป็นคนของผู้หญิงมาศึกษาสตรีล้านนา และสตรีจีนได้รับสิทธิเช่นไรภายใต้ที่กฎหมายกำหนด และใช้ทฤษฎีนิติศาสตร์เพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของกฎหมายล้านนาและกฎหมายจिनราชวงศ์หมิง รวมถึงกฎหมายดังกล่าวได้ละเมิดสิทธิของสตรีอย่างไรบ้าง ทำให้สตรีด้อยกว่าชายอย่างไร เป็นต้น

ลักษณะของกฎหมายและกฎหมายเงินราชวงศ์หมิง

ลักษณะสำคัญของกฎหมายล้านนามีดังต่อไปนี้

รูปแบบของกฎหมายล้านนาสามารถแบ่งเป็น มังรายศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ราชศาสตร์ คดีโลก อวหาร เป็นต้น อภิชัย น้อยอุ่นแสน (2000) เสนอในเรื่อง “สถานภาพทางกฎหมายของสตรีในสังคมล้านนา พ.ศ. 1839-2442 ศึกษากรณีความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยา” ว่ากฎหมายล้านนามาจากจารีตประเพณี ราชศาสตร์ และพระวินัยคำสอนในพุทธศาสนา เป็นต้น

(1) กฎหมายมาจากจารีตประเพณี

สังคมล้านนาดั้งเดิมเป็นสังคมชนเผ่า ก่อนที่จะได้รับอิทธิพลจากพราหมณ์และพุทธ ชาวพื้นเมืองมีความเชื่อและอารยธรรมของตนอยู่แล้ว ระบอบความเชื่อดั้งเดิมที่ยึดถือปฏิบัติไว้ได้กลายเป็นกฎเกณฑ์ความประพฤติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ยังไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร หลังจากสังคมเปลี่ยนแปลง มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรแล้วก็ตาม สังคมล้านนายังถือว่า จารีตประเพณีเป็นสิ่งมีค่าที่บรรพบุรุษมอบให้ลูกหลาน จึงทำตามอย่างสืบเนื่อง กฎหมายที่มาจากจารีตประเพณีสามารถเห็นได้จากบทบัญญัติที่เหมือนกันในกฎหมายล้านนา เช่น การกำหนดค่าปรับใหม่ในฐานความผิดต่างๆ (อภิชัย น้อยอุ่นแสน, 2000:6-8) กฎหมายจารีตประเพณีที่แสดงความเชื่อดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัด อาทิ บทบัญญัติดังนี้ “ผู้ใดกระทำฆ่าเรา เด็กชายหรือเด็กหญิงวจจมรรคให้ปรับใหม่ ๑,๐๐๐ เบี้ยหรือให้หาหมู ๑ ตัว ราคา ๑๐ เงิน ข้าวตอกดอกไม้บูชาพ่อแม่เด็ก แล้วให้ผ้า ๑ ผืน เสื้อ ๑ ผืน เหล้า ๑ ไห ไก่ ๑ คู่ทำขวัญเด็ก (เสหาโมจะนะ ต้นฉบับวัดศรีบุญเรือง: 195-213)”¹ ได้กล่าวถึงพิธีทำขวัญที่เป็นประเพณีดั้งเดิม

(2) กฎหมายมาจากราชศาสตร์

กฎหมายล้านนาส่วนใหญ่มาจากพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีของบุรพกษัตริย์ และพระบรมราชวินิจฉัยเหล่านั้นกลายเป็นกฎหมายใช้ต่อกันมา การพิจารณาตัดสินคดีของกษัตริย์ยุคหลังได้นำคำวินิจฉัยของกษัตริย์องค์ก่อนมาเป็นบรรทัดฐานในการวินิจฉัยคดี

¹ อ้างอิงจาก พิธิชัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 4

บรรดาผู้ปกครองอาจไม่มีอำนาจแก้ไขกฎหมายให้ขัดแย้งกับหลักธรรมะในคัมภีร์ธรรมศาสตร์ แต่อาจปรับปรุงบทบัญญัติให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้น กฎหมายที่ได้รับการยึดถือ และปฏิบัติเป็นเวลายาวนาน ดังเช่น มังรายศาสตร์ อาจมีการแก้ไขและเพิ่มเติมบทบัญญัติ แต่การแก้ไขดังกล่าวไม่ระบุมิติเวลาที่ชัดเจน (อภิชัย น้อยอุ้นแสน, 2000:13-14)

(3) กฎหมายมาจากหลักพระธรรมวินัยทางพุทธศาสนา

ช่วงระยะเวลาการสร้างบ้านแปลงเมือง กฎหมายส่วนใหญ่ยังเป็นกฎหมายจารีต ประเพณี หลังจากพระญามังรายได้ขยายอำนาจ โดยเฉพาะได้ยกทัพตีเมืองหริภุญชัย ได้รับ พุทธศาสนาจากหริภุญชัย แต่บทบาทของพุทธศาสนาต่อกฎหมายเริ่มขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1355 เมื่อพระญากือนาได้ขึ้นครองราชย์ กฎหมายในยุคนี้ได้อ้างอิงนิทานชาดก นิทานพระสุตร วินิจฉัยของพระสงฆ์มาตัดสินความ (อภิชัย น้อยอุ้นแสน, 2000:14-18)

ลักษณะสำคัญของกฎหมายจีนในราชวงศ์หมิงมีดังต่อไปนี้

(1) กฎหมายขึ้นอยู่กับพระประสงค์ขององค์จักรพรรดิ

ในสมัยจีนโบราณ กฎหมายถูกตราขึ้นโดยจักรพรรดิ โดยจักรพรรดิมีอำนาจนิติ บัญญัติและใช้ในการตรากฎหมายเพื่อใช้ในการปกครองบ้านเมือง โดยที่กฎหมายและ ข้อบังคับทั้งหมดจะถูกตราขึ้นในนามของจักรพรรดิ พระราชกฤษฎีกาของจักรพรรดิมักจะ กลายเป็นกฎหมายโดยตรง และจักรพรรดิสามารถแก้ไขหรือยกเลิกกฎหมายใดๆ ก็ได้ในฐานะ ที่เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจอจักรและตัวแทนของชนชั้นปกครอง ร่างกายและอำนาจของ จักรพรรดิได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยกฎหมาย การละเมิดดังกล่าวไม่เป็นการกระทำหนัก หรือเบา และไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตามถือเป็นการผิดกฎหมายอย่างร้ายแรง จักรพรรดิ ไม่ต้องทำตามกฎหมายใด ๆ และไม่มีหน้าที่ทางกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายจึงถูกใช้เป็น เครื่องมือสำหรับจักรพรรดิในการปกครองราษฎร นอกจากนี้ จักรพรรดิยังมีอำนาจตุลาการ สูงสุด (หลังจากราชวงศ์สุยและราชวงศ์ถัง) ทำให้มีอำนาจในการตัดสินพิพากษาลงโทษในคดี ที่ร้ายแรง รวมถึงคดีที่สำคัญ เป็นต้น จักรพรรดิทรงยังสามารถใช้อำนาจในการลงโทษหรือ ลดโทษได้ตามประสงค์ของพระองค์เอง (中国法制史. หน้า 3)

หลักการชี้้นำในการออกกฎหมายจีนนั้น พัฒนามาจากหลักการ “เต๋อจู๋สิงฝู่” (德主刑輔) โดยใช้คุณธรรมเป็นหลักและใช้การลงโทษเป็นตัวช่วยรอง “หลี่ฝ่าเหออี้” (礼法合一) ผสมศีลธรรมจรรยาและกฎหมายเป็นหนึ่งเดียว) จนถึง “หมิงสิงปี้เจี้ยว” (明刑弼教 ใช้กฎหมายสั่งสอนประชาชน ทำให้ประชาชนรับรู้กฎหมาย เกรงกลัวกฎหมาย และปฏิบัติตามกฎหมาย จนได้ผลที่การสั่งสอนคุณธรรมไม่สามารถทำได้) ก่อนราชวงศ์ซ่ง ได้มีการกล่าวถึง “หมิงสิงปี้เจี้ยว” (明刑弼教) ที่ได้เน้นการสั่งสอนเป็นหลัก การลงโทษเป็นรอง และ จูซี (朱熹) นักปรัชญาในสมัยราชวงศ์ซ่ง ได้ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างกับนักปรัชญาลัทธิขงจื๊อก่อนหน้านี้ ว่าจารีตธรรมและกฎหมายมีความสำคัญกับการปกครองเท่ากัน และได้อธิบาย “หมิงสิงปี้เจี้ยว” (明刑弼教) จากมุมมอง “หลี่ฝ่าเหออี้” (礼法合一) ว่า การลงโทษและการสั่งสอนคุณธรรมควรประกอบกัน ไม่ต้องโต้แย้งควรสั่งสอนก่อนหรือลงโทษก่อน แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและการลงโทษไม่ใช่ “เต๋อจู๋สิงฝู่” (德主刑輔) อีกต่อไป คุณธรรมไม่ได้เป็นเหนือกว่าการลงโทษ เพียงแต่เป็นจุดประสงค์ของการลงโทษเท่านั้น ความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อกฎหมายราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ซิงตลอดจน “หมิงสิงปี้เจี้ยว” (明刑弼教) เป็นหลักการชี้้นำในการออกกฎหมายราชวงศ์หมิง และเป็นทฤษฎีพื้นฐานของนโยบาย “จิ้งเตียนจื่อกั๋ว” (重典治国)

เนื่องจากแนวคิด “หมิงสิงปี้เจี้ยว” (明刑弼教) ได้มีการแนะนำให้ผู้ปกครองสามารถเลือกที่จะเน้นการลงโทษหรือเน้นการสั่งสอนคุณธรรมตามความต้องการของสถานการณ์และผลประโยชน์ของตน ปฐมจักรพรรดิจูหยวนจาง (朱元璋) จึงนำมาเป็นหลักการสำคัญของการออกกฎหมายในสมัยราชวงศ์หมิงยุคต้น นอกจากนี้ จูหยวนจาง (朱元璋) ยังกำหนด “จิ้งเตียนจื่อกั๋ว” (重典治国 ใช้กฎหมายเข้มงวดบริหารปกครองประเทศ) เป็นอุดมการณ์ชี้้นำในการปฏิบัติกฎหมาย การใช้นโยบาย “จิ้งเตียนจื่อกั๋ว” (重典治国) เนื่องจากจูหยวนจาง (朱元璋) ได้สรุปเหตุผลที่ทำให้ราชวงศ์หยวนล้มล้างว่า ในสมัยราชวงศ์หยวนตอนปลาย กฎหมายหละหลวม ไม่สามารถควบคุมอำนาจของขุนนาง ตลอดจนไม่สามารถจัดการความขัดแย้งระหว่างชนชั้นได้ จึงตัดสินใจ ชี้แจงจารีตธรรมตลอดจนชี้นำประชาชน ออก

กฎหมายมาควบคุมผู้ขัดแย้งการปกครอง (明礼以导民, 定律以绳顽) เพื่อสอดคล้องกับสังคมุ่นวายในราชวงศ์หมิงยุคต้น (中国法律史, หน้า 192-193)

(2) จารีตธรรมเป็นหลักการและพื้นฐานทางทฤษฎีของกฎหมาย

กฎหมายจีนโบราณไม่ได้รับอิทธิพลจากศาสนา แต่เน้นที่การปฏิบัติตามศีลธรรม จรรยาและการรักษาคุณธรรม จารีตธรรมก่อนอื่นเป็นพฤติกรรมการทำพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษและเทพเจ้า ต่อมาพัฒนาเป็นจรรยาบรรณที่กำหนดความสัมพันธ์ทางสายเลือดของบุคคลและชนชั้นทางสังคมในสังคมศักดินา หลังจากการเปลี่ยนแปลงโดยลัทธิขงจื้อ กลายเป็นจารีตธรรมและเป็นหลักการและพื้นฐานทางทฤษฎีสำหรับการขึ้นำการออกกฎหมายและตุลาการ หลักการสำคัญคือ สามบรรทัดฐาน (三纲) ซึ่งหมายความว่า ประมุขเป็นบรรทัดฐานของขุนนาง บิดาเป็นบรรทัดฐานของบุตร สามีเป็นบรรทัดฐานของภรรยา ภายใต้หลักการนี้เนื้อหาของจารีตธรรมจำนวนมากถูกกำหนดเป็นกฎหมายโดยตรงและใช้ในราชวงศ์ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ระบบการไต่ทุกข์ เป็นต้น ตามจารีตธรรม การกระทำผิดเหมือนกันอาจไม่ได้ก่ออาชญากรรมเหมือนกัน การก่ออาชญากรรมเหมือนกันอาจไม่ได้ลงโทษเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนชั้นผู้กระทำและความสัมพันธ์ทางสายเลือดระหว่างผู้กระทำและผู้เสียหาย ในคดีแพ่ง การตัดสินคดีตามหลักจรรยาบรรณโดยตรง “สามบรรทัดฐาน” (三纲) เน้นย้ำการรักษาอำนาจที่เหนือกว่าของประมุข บิดา และสามี และอำนาจของจักรพรรดิเป็นเหนือกว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ฉะนั้น การตระหนักสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนทั่วไปไม่แยแส (中国法制史, หน้า 3)

(3) มีการให้ความสำคัญต่อกฎหมายอาญาเป็นหลัก

หลังจากยุคจ้านกั๋ว (战国) “ลี้ว์” (律) ปรากฏเป็นรูปแบบหลักของกฎหมายลายลักษณ์อักษร และนำมาใช้เป็นทั่วไปและสืบทอดในสมัยต่อมา โดยในสมัยโบราณ คำว่า “สิง” (刑) “ฝ่า” (法) “ลี้ว์” (律) ใช้แทนกันได้ “สิง” (刑 การลงโทษ) เป็นหลักที่ใช้ในกฎหมายจีนโบราณมาโดยตลอด โดยอาณาจักรจีนโบราณยังไม่มีกรแบ่งแยกกฎหมายกฎหมายของราชวงศ์ในยุคจารีตเรียกรวมกันว่า “สิงลี้ว์” (刑律 กฎหมายอาญา) การกระทำ

ผิดทุกประเภทในด้านต่างๆ ของสังคมล้วนเรียกกันว่าอาชญากรรม และล้วนกำหนดไว้ที่ “สิ่งลี้ว่” (刑律) และลงโทษตามนี้ อีกทั้งกฎหมายจีนโบราณไม่ได้แบ่งแยกกฎหมายทางแพ่ง และกฎหมายอาญาอย่างชัดเจน โดยทั่วไปแล้ว จักรพรรดิไม่สนใจสิทธิของสามัญชน สามัญชน ไม่มีความตระหนักสิทธิส่วนบุคคลและรู้สึกละอายกับการ “ขึ้นศาล” อีกทั้งคดีทางแพ่งทั่วไปไม่กระเทือนระบอบการปกครอง ส่งผลให้สมัยจีนโบราณยังขาดการตรากฎหมายแพ่งให้ครอบคลุมกับคดีที่เกิดขึ้น โดยจะเน้นไปในเรื่องของกฎหมายอาญาที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงมากกว่ากฎหมายแพ่งในขณะนั้น (中国法制史. หน้า 3)

รูปแบบสำคัญของกฎหมายราชวงศ์หมิงสามารถแบ่งเป็น ลี้ว่ (律) ต้าเก้า (大诰) ลิ่ง (令) เถียวลี่ (条例) เป็นต้น ต้าหมิงลี้ว่ (大明律) มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นกฎหมายพื้นฐานของราชวงศ์หมิง ซึ่งตราขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1367 ปรับปรุงตอนปีค.ศ. 1374 และได้ปรับปรุงอีกครั้งเมื่อปี ค.ศ. 1389 จนประกาศเมื่อปี ค.ศ. 1397 จักรพรรดิจูหยวนจาง (朱元璋) มีบทบาทสำคัญในการตั้งต้าหมิงลี้ว่ (大明律) โดยกำหนดแนวทางการออกกฎหมาย แต่งตั้งขุนนางที่ออกกฎหมายและมีส่วนร่วมในการร่างบทบัญญัติ ต้าหมิงลี้ว่ (大明律) ฉบับปี ค.ศ. 1389 เป็นกฎหมายสำคัญในสังคมศักดินายุคตอนปลายของจีน เป็นสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จในการออกกฎหมายราชวงศ์หมิง และมีอิทธิพลต่อกฎหมายราชวงศ์ชิง รวมถึงกฎหมายของประเทศในเอเชีย

การเปรียบเทียบสิทธิส่วนบุคคลของสตรีด้านชีวิตและร่างกายในกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนต้าหมิงลี้ว่ (Da Ming Lü 大明律)

ผู้วิจัยได้เลือกบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ทั้งสิ้น 4 ประเด็น ได้แก่ 1. สิทธิในการเลือกคู่ 2. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการลักพาผู้หญิง 3. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการกระทำชู้ 4. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการข่มขืน

1. สิทธิในการเลือกคู่

1.1 บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิการเลือกคู่ในกฎหมายล้านนา

ลักษณะหมั้น ลักษณะหมั้น(หมาย) ลูกสาวหลานสาวท่านมีดังนี้ หากเจ้าขุนหรือผู้ตีหมั้นไว้เดือนหนึ่งจะไปแต่งงาน (สู่) ก็ให้ไปตามนั้น กรณีนายสิบนายกว่านก็ให้ทำตามคำพูดที่กำหนดไว้สองหรือสามเดือน หากพันกำหนดไม่บอก กล่าวให้ทราบและไม่ไปแต่งงาน ได้แต่กันท่าฝ่ายหญิงไว้ เช่นนี้ให้พ่อแม่พี่น้องฝ่ายหญิงหาคู่ใหม่ให้แก่หญิงนั้น ผู้มาหมั้นคนเดิมจะว่ากล่าวอะไรมิได้ (มังรายศาสตร์: 13-14)

มาตรา ๑ ผู้ชายเอาของไปหมั้นลูกหลานท่าน พ่อแม่ก็ยินยอม เจ้าตัวไม่ยินยอมจึงหนีไปอยู่ยังที่ตัวชอบใจ ให้ไหมค่าห่อข้าวหมาก (ขันหมาก) ๑๑,๐๐๐ เปี้ย

ผีไปหมั้นเจ้าตัวและพ่อแม่ยินยอม และส่งค่าตัวแล้ว ภายหลังสาวไม่ยินยอมหนีไป ให้ไหมค่าห่อหมาก ๒๒,๐๐๐ เปี้ย เงินค่าตัวสาวนั้นก็ให้ส่งคืนส่วนผู้ชาย ซึ่งพาสาวนั้นหนีไป ให้ไหมมัน ๕๕,๐๐๐ เปี้ยในกรณีที่ไม่ทราบว่ายหญิงมีคู่หมั้นแล้ว แต่ถ้าทราบก็ให้ไหม ๑๑๐,๐๐๐ เปี้ย

ผีเจ้าตัวและพ่อแม่ไม่ยินยอม อย่าให้ถือเป็นการหมั้น หากสาวหนีไปแต่งงานที่บ้านอื่นอย่าว่าอะไร เพียงแต่ให้คืนของฝากเท่านั้น (มังรายศาสตร์: 14)

จากบทบัญญัติในกฎหมายล้านนาดังกล่าวพบว่า สตรีล้านนามีเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง อีกทั้งกฎหมายยังได้มีการกำหนดให้สตรีมีสิทธิและเสรีภาพในการสมรส พ่อแม่ฝ่ายหญิงเพียงแต่เข้ามามีบทบาทเป็นฝ่ายที่ช่วยปรึกษาในเรื่องการหมั้น แต่ผู้ตกลงเป็นฝ่ายหญิงผู้นั้น หากพ่อแม่ตกลงให้ลูกสาวหมั้นกับชายผู้ใดแล้วแต่ลูกสาวหนีได้ไป พ่อแม่จะถูกลงโทษโดยการปรับไหมและส่งคืนค่าตัวหญิงเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถบังคับหญิงผู้นั้นแต่งงานได้ถึงแม้ว่าฝ่ายชายเป็นผู้มีอำนาจหรือฐานะในสังคม เช่น เจ้า หากเกินเวลาที่ตกลงไว้ยังไม่

แต่งงานกับหญิง โดยรังโรไม่บอกกล่าว ส่วนหญิงผู้นั้นหาคู่ใหม่ได้ นอกจากนี้ สตรีล้ามนายังสามารถแต่งงานใหม่ตามความใจชอบในกรณีที่ห่างจากสามีเดิม ดังบทบัญญัติ “หากสามีถูกข่าศึกจับไป ๓ ปี โดยไม่มีข่าวคราวเลย ภริยามีสืทธิจะแต่งงานใหม่ได้ (ธรรมศาสตร์หลวงฉบับวัดล้อมแระด 83)”²

ตารางที่ 1 บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิการเลือกคู่ในกฎหมายจีนต้าหมิงลี่ (Da Ming Lü 大明律)

男女婚姻

凡男女定婚之初，若有殘疾、老幼、庶出、過房、乞養者，務要兩家明白通知，各從所願，寫立婚書，依禮聘嫁。若許嫁女已報婚書及有私約，謂先已知夫身殘疾、老幼、度養之類。而輒悔者，笞五十。雖無婚書，但曾受聘財者，亦是。

若再許他人，未成婚者，杖七十；已成婚者，杖八十。後定娶者，知情，與同罪，財禮入官；不知者，不坐，追還財禮，女歸前夫。前夫不願者，倍追財禮給還，其女仍從後夫。男家悔者，罪亦如之，不追財禮。

² อ้างอิงจาก พิธิณัย ไชยแสงสุขกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาของบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 4

若為婚而女家妄冒者，杖八十，謂如女有殘疾，卻令姊妹妄冒相見，後卻以殘疾女成婚之類。追還財禮。男家妄冒者，加一等，謂如與親男定婚，卻與義男成婚；又如男有殘疾，卻令弟兄妄冒相見，後卻以殘疾男成婚之類。不追財禮。未成婚者，仍依原定；已成婚者，離異。

其應為婚者，雖已納聘財，期約未至，而男家強娶，及約期已至，而女家故違期者，並笞五十。

大明律卷第六 — 戶律三 — 婚姻

ชายหญิงแต่งงานกัน

ก่อนหมั้นกัน ครอบครัวทั้งสองฝ่ายต้องแจ้งสถานภาพของชายหญิง อาทิ เป็นผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้อายุน้อย ลูกเมีย น้อย รับจากญาติพี่น้องเป็นบุตรบุญธรรม หรือขอมาเลี้ยง ต้องแจ้งให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจชัดเจน จะสมรสตามปรารถนาของแต่ละฝ่าย ต้องมีหนังสือสัญญาการสมรส และจัดพิธีตามประเพณี หากครอบครัวฝ่ายหญิงตกลงจะสมรส และมีหนังสือสัญญาการสมรสแล้ว กล่าวคือ ทราบสถานภาพของฝ่ายชาย เช่น พิการ อายุมากน้อย เป็นลูกบุญธรรม เป็นต้น กลับไม่ยอมสมรสกัน เขียนหาสิบตี แม้ยังไม่ได้ทำหนังสือสัญญาสมรสแต่รับสินสอดแล้ว ลงโทษเหมือนกัน

หากฝ่ายหญิงรับหมั้นชายอื่นอีก ถ้ายังไม่สมรสไป โบายเจ็ดสิบตี ถ้าสมรสไปแล้ว โบายแปดสิบตี หากชายคู่หมั้นคนใหม่รู้ข้อเท็จจริงอยู่แล้ว ลงโทษเหมือนกัน สินสอดเข้าคลัง หากไม่รู้ ไม่ลงโทษ ฝ่ายหญิงตกเป็นของคู่หมั้นเก่า หากคู่หมั้นเก่าไม่ยอม คืนสินสอดให้เป็นสองเท่า ฝ่ายหญิงตกเป็นของคู่หมั้นคนหลัง หากครอบครัวฝ่ายชายตกลงจะสมรสแล้วกลับไม่ยอมแต่ง ลงโทษในลักษณะเดียวกัน ครอบครัวฝ่ายหญิงไม่ต้องคืนสินสอด

หากครอบครัวฝ่ายหญิงปกปิดความจริงเพื่อได้สมรส โบายแปดสิบตี เช่น ลูกสาวเป็นผู้พิการ แต่ให้พี่สาวหรือน้องสาวมาพบเจอครอบครัวฝ่ายชาย สุดท้ายให้ลูกสาวที่พิการมาแต่งงาน เป็นต้น กรณีนี้ ครอบครัวฝ่ายหญิงต้องคืนสินสอดให้ฝ่ายชาย หากครอบครัวฝ่ายชายปกปิดความจริงเพื่อสมรส ลงโทษหนักขึ้นหนึ่งระดับ เช่น ตกลงให้บุตรตัวเองสมรสกับฝ่าย

หญิง แต่ให้บุตรบุญธรรมมาแต่งงาน หรือฝ่ายชายเป็นผู้พิการ แต่ให้พี่ชายหรือน้องชายมาพบเจอกับครอบครัวฝ่ายหญิง สุดท้ายให้ชายที่พิการมาแต่งงาน เป็นต้น กรณีดังกล่าว ครอบครัวฝ่ายหญิงไม่ต้องคืนสินสอด หากชายหญิงไม่ได้แต่งงาน ตามข้อตกลงตอนแรก หากแต่งงานกันแล้ว ให้หย่ากัน

ครอบครัวทั้งสองฝ่ายหมั้นหมายแล้ว ครอบครัวฝ่ายหญิงรับสินสอดแล้ว แต่ยังไม่ถึงเวลาสมรส ครอบครัวฝ่ายชายบังคับให้แต่งงาน หรือถึงเวลาสมรส ครอบครัวฝ่ายหญิงอ้างให้พ้นเวลา เขียนห้าสิบที

ตำหิมิงสี่ว์เล่มที่ 6 – กฎหมายว่าด้วยรัชฎาการ บทที่ 3 – การแต่งงาน

ในกฎหมายราชวงศ์หิมิง การหมั้นจัดการโดยครอบครัวทั้งสองฝ่าย ผู้ใหญ่มีสิทธิเลือกคู่ครองให้ลูก สตรีไม่มีสิทธิเลือกคู่ครองด้วยตนเอง เพียงแต่กฎหมายได้ให้โอกาสรับรู้สถานภาพของคู่หมั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการโกหกหลอกลวงเรื่องคุณสมบัติของฝ่ายชายที่ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันไม่แต่งงานผิดคน และเป็นการปกป้องสตรีให้ไม่ต้องถูกบังคับแต่งงานหลังจากการหมั้น จากบทบัญญัติดังกล่าวยังเห็นได้ว่า ลักษณะเด่นชัดของการแต่งงานแบบจีน คือชายหญิงแต่งงานกันจะทำหนังสือสัญญาการสมรส และบันทึกสถานภาพของทั้งสองฝ่ายไว้ทำให้แสดงการสมรสนั้นชอบด้วยกฎหมายมีหลักฐานการแสดงการสมรสซึ่งทำมาอ้างอิงเพื่อนใช้สิทธิทางกฎหมายหรือเพื่อปกป้องสิทธิของตน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นเกี่ยวกับค่าสินสอด ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายล้านนาโดยที่กฎหมายล้านนานั้นได้ให้สตรีมีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองที่กว้างกว่ากฎหมายจีนเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังมีความคล้ายกันในเรื่องของกรณี การแต่งงานซ้ำจะถูกลงโทษอย่างหนักในสมัยราชวงศ์หิมิง และสตรีล้านนาไม่สามารถแต่งงานซ้ำ ได้เช่นกันตามกฎหมายล้านนากำหนด

ตารางที่ 2 บทบัญญัติเกี่ยวกับการแต่งงานใหม่ในกฎหมายจินต้าหมิงสี่ว์ (Da Ming Lü 大明律)

居喪嫁娶

凡居父母及夫喪，而身自嫁娶者，杖一百。若男子居喪娶妾，妻女嫁人為妾者，各減二等。若命婦夫亡再嫁者，罪亦如之，追奪並離異。知而共為婚姻者，各減五等；不知者，不坐。若居祖父母、伯叔父母、姑、兄姊喪而嫁娶者，杖八十，妾不坐。

การแต่งงานช่วงไว้ทุกข์สมาชิกครอบครัว

ผู้ใดตกลงกันเองแต่งงานในช่วงไว้ทุกข์พ่อแม่หรือสามี โยหนึ่งร้อยที่ หากผู้ชายแต่งภรรยาบ่อยช่วงเวลาไว้ทุกข์ หรือภรรยาหรือลูกสาวแต่งงานเป็นภรรยาบ่อยคนอื่น ลดโทษสองระดับ หากผู้หญิงที่มีตำแหน่งแต่งงานหลังจากสามีเสียชีวิต ลงโทษตามหลักการนั้น รับผิดชอบตำแหน่งและให้หย่ากัน หากผู้ชายรู้ข้อเท็จจริงยังแต่งงานกัน ลดโทษคนละห้าระดับ หากไม่รู้ไม่ถูกลงโทษ หากผู้ใดแต่งงานช่วงไว้ทุกข์ป่วย ลุงบ้าน้าอา หรือพี่น้อง โยแปดสิบที่ ภรรยาบ่อยไม่ถูกลงโทษ

ต้าหมิงสี่ว์เล่มที่ 6 – กฎหมายครอบครัว บทที่ 3 – การแต่งงาน – การแต่งงานช่วงไว้ทุกข์สมาชิกครอบครัว

สำหรับสิทธิของสตรีจีนในราชวงศ์หมิงจะสามารถแต่งงานใหม่ได้หรือไม่ กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่จากบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายเพียงแต่ห้ามสตรีแต่งงานใหม่ช่วงไว้ทุกข์สามี สำหรับสตรีที่มีตำแหน่ง ถ้าจะแต่งงานใหม่ ค่อนข้างลำบากเนื่องจากอาจจะส่งผลกระทบต่อสถานะทางสังคมของตน นอกจากนี้ หากผู้ชายแต่งเมียบ่อยในช่วงไว้ทุกข์ กฎหมายจะพิจารณาว่าฝ่ายชายมีความผิดแต่จะลดโทษให้แก่ฝ่ายหญิง โดยที่ไม่ได้มีการตัดสินว่าการแต่งงานนั้นเป็นโมฆะ ในกฎหมายต้าหมิงลิ่ง (Da Ming Ling 大明令) กำหนดว่า หากสามีตาย หากสตรีที่ไม่มีลูกจะทำการแต่งงานใหม่ สตรีผู้นั้นจะไม่มีสิทธิในการจัดการทรัพย์สิน

ของตนและของสามีเดิม การใช้ทรัพย์สินดังกล่าวขึ้นอยู่กับครอบครัวสามีเดิม (“凡婦人夫亡無子……其改嫁者，夫家財產及原有妝奩，並聽前夫之家為主”《大明令・戶令》) แสดงว่า สตรีที่แต่งงานใหม่แล้ว ไม่สามารถสืบทอดทรัพย์สินของสามีเดิม และเสียสิทธิการใช้สินสอดของตนด้วย จึงได้เห็นว่า กฎหมายไม่ส่งเสริมสิทธิของหญิงหม้ายในการที่จะแต่งงานใหม่ อีกทั้งยังมีเรื่องของการสั่งสอนจารีตธรรมเนียมในสังคม ส่งผลให้สตรีไม่กล้าหรือไม่ยอมที่จะแต่งงานใหม่เนื่องจากความไม่เอื้ออำนวยของกฎหมายรวมถึงจารีตของสังคม

หากเทียบกับกฎหมายล้านนาเกี่ยวกับการเลือกคู่และการแต่งงานใหม่ สตรีจันทราวงศ์หมิงและสตรีล้านนามีสิทธิที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสตรีล้านนามีฐานะทางความเชื่อของสังคมในครอบครัวค่อนข้างสูง เช่น ความเชื่อผี ทำให้สตรีล้านนามีบทบาทในพิธีกรรมเป็นอย่างมาก และประเพณีแ้วสาวในล้านนายังทำให้สตรีมีอิสระในการเลือกคู่ สตรีล้านนายังเป็นฝ่ายที่ดูแลและจัดการทรัพย์สินในครอบครัว ส่วนสตรีจันทราวงศ์หมิงถูกสั่งสอนต้องยึดถือ “สามค้อยตาม” (三从) ตลอดชีวิต คือ ในวัยเยาว์เชื่อฟังบิดา (从父) แต่งงานแล้วเชื่อฟังสามี (从夫) สามีตายแล้วเชื่อฟังบุตรชาย (从子) สรุปได้ว่าจารีตประเพณีที่แตกต่างในสังคมมีอิทธิพลต่อทบบัญญัติที่ตราไว้

2. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการลักพาผู้หญิง

2.1 บทบัญญัติเกี่ยวกับการลักพาผู้หญิงในกฎหมายล้านนา

ชายใดชักชวนภริยาผู้อื่นไปกับตนตามลำพัง ให้ปรับไหม 110 เงิน (กฎหมายล้านนา ฉบับวัดชัยพระเกียรติ: 69)³

ความผิดฐานลักเมียผู้อื่นให้ชดใช้ค่า (เสียค่าปรับ) เป็นคนคือ ลักเมียของข้า (ทาส) คนในบ้าน, เมียคนยากจน, เมียเจ้านา, เมียพ่อค้า, เมียแพทย์, เมียผู้มีปัญญา, เมียโหร, เมียผู้ดีมีปัญญา, เมียเศรษฐีทำพญาวกให้, เมียอำมาตย์ผู้น้อย, เมียอำมาตย์ราม, เมียอำมาตย์ผู้ใหญ่, เมียอำมาตย์

³ อ้างอิงจาก พิธินัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์ โครงสร้างและเนื้อหา บทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 3

ขุนศึก, เมียท้าวพญา ขดใช้ตั้งแต่ 1 คน ถึง 40 คน (กฎหมายล้านนา ฉบับวัด
ชัยพระเกียรติ: 11)⁴

ชายใดลักลอบพาเมียท่านหนี ไป หากจับได้ที่(ตรง)นอนให้ฆ่าเสีย หาก
จับได้ที่ขึ้นบันไดให้จับมัดทุบตี หากไม่ฆ่าก็ให้ปรับไหมและขดใช้ค่าคน
(ธรรมศาสตร์ปกรณ์: 4)⁵

จากกฎหมายข้างต้น ชายใดลักพาหญิงมีสามีไปโดยสามีของหญิงไม่รู้เห็น จะถูก
ลงโทษตามที่บัญญัติของกฎหมายได้กำหนดไว้ ซึ่งตามพฤติการณ์ทั้งการถูกปรับไหมหรือ
ขดใช้เข้าเป็นคน เพื่อเป็นการลงโทษรวมไปถึงเป็นการชดเชยแก่สามีของหญิง จากบทบัญญัติ
ข้างต้นยังได้เห็นว่า ฐานะของสตรีขึ้นอยู่กับอำนาจของสามี สามีฐานะสูง สตรีมีฐานะสูงตาม
สามี อีกทั้งสตรีฐานะยิ่งสูง ได้รับการขดใช้ยิ่งมาก ฉะนั้น การลงโทษหนักเบาขึ้นอยู่กับฐานะ
ผู้เสียหาย นอกจากนี้ การลงโทษให้ขดใช้ด้วยตัวบุคคลถือว่าเป็นการลงโทษที่รุนแรง เนื่องจาก
กำลังคนเป็นทั้งทรัพย์สินและแรงงานที่สำคัญสำหรับต่อผู้มีอำนาจ การที่ผู้กระทำความผิดส่ง
กำลังคนถึง 1-40 คนแก่ฝ่ายผู้เสียหาย

⁴ เล่มเดียวกัน

⁵ อ้างอิงจาก พิธิณัย ไชยแสงสุขกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหา
บทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 8

ตารางที่ 3 บทบัญญัติเกี่ยวกับการลักพาผู้หญิงในกฎหมายจินต้าหมิงลี่ว่ (Da Ming Lü 大明律)

凡設方略而誘取良人及略賣良人為奴婢者，皆杖一百，流三千里；為妻妾、子孫者，杖一百，徒三年；因而傷人者，絞；殺人者，斬。被略之人不坐，給親完聚。……

大明律卷第十八 — 刑律一 — 賊盜一 略人及略賣人

ผู้ใดวางแผนลักพาเสรีชนและขายเสรีชนเป็นทาส (ชายหรือหญิง) โบายหนึ่งร้อยที่ เหนรเทศสามพันหลี่ หากลักพาชายเป็นภรรยา ลูกหลาน โบายหนึ่งร้อยที่ ถูกเกณฑ์แรงงาน สามปี หากลักพามาทำให้บาดเจ็บ แขนงคอ หากลักพามาฆ่า ตัดคอ กรณีดังกล่าว ผู้ถูกลักพาไม่ถูกลงโทษ ส่งคืนครอบครัว

ผู้ใดขายภรรยาเป็นทาส หรือขายญาติที่อยู่ฐานะการไว้ทุกข์ระดับที่สามหรือญาติห่างไกลกว่านี้เป็นทาส ในแต่ละกรณีต้องถูกลงโทษตามกฎหมายว่าด้วยการล่อลวงหรือลักพาบุคคลทั่วไป

ต้าหมิงลี่ว่เล่มที่ 18 – กฎหมายอาญา บทที่ 1 – การโจรกรรม- การลักพา และการขายคน

ในกรณีดังกล่าว การลักพาหรือขายเสรีชนไม่ว่าเป็นชายหรือหญิงเป็นทาส ลงโทษหนักกว่า ซึ่งสื่อถึงชนชั้นในสังคม หากเทียบกับกฎหมายล้านนา ได้เห็นว่าทั้งสังคมล้านนาและสังคมจีน ผู้เสียหายฐานะยิ่งดี ลงโทษผู้กระทำยิ่งหนัก ความแตกต่างระหว่างกฎหมายจีนและกฎหมายล้านนาคือ วิธีการลงโทษ กฎหมายจีนส่วนมากลงโทษโดย โบาย จนถึงประหารชีวิต ซึ่งประหารชีวิตต้องแบ่งเป็นการแขวนคอ การตัดคอเป็นต้น กฎหมายล้านนาส่วนใหญ่ลงโทษด้วยการเสียค่าปรับ

3. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการกระทำชู้

3.1 บทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำชู้ในกฎหมายล้านนา

ความผิดร้ายแรงซึ่งยอมให้ฆ่าผู้กระทำผิดได้ การฆ่าผู้กระทำผิดร้ายแรง โดยผู้ฆ่าไม่ต้องรับโทษมีดังต่อไปนี้ ๑. ฆ่าชู้และเมียด้วยกันในที่รโหฐาน (มังรายศาสตร์: 9)

มาตรา ๑ ชู้ (ทาส) รัก (ในที่นี้คงหมายความว่า เป็นชู้) เมียเจ้าเมียขุนโทษถึงประหารชีวิต เพราะรักเมียเจ้าเมียขุนแล หากไม่ฆ่ามันก็ให้ขายมันเอาค่าตัวมันทั้งสิ้น

มาตรา ๑ โพร่ฆ่าขุนก็ตีรักเมียท่าน ท่านได้ฆ่าแต่ไม่ตาย ผียังสามารถรักษาให้หายได้ ให้เรียกสินไต่จากมัน ๓๓๐ เงิน ผียากจนสินไต่ ๒๒๐ เงินหรือ ๑๑๐ เงิน ผีรักเมียเจ้าขุนผู้ใหญ่ โทษควรถึงฆ่าตาย ไม่ควรตีราคาสินไต่เพราะเป็นชู้ (ทาส) ของตน (ฆ่าตนบ่เพียงแต่แล) ผีฆ่าผู้ขายตาย ให้ขายผู้หญิงให้แก่ผู้มันและเอาเข้าพระคลัง ผีไม่ฆ่าผู้ชายให้ตีราคาค่าผู้หญิง แบ่งครึ่งให้แก่ผู้ไป (คงหมายความว่า ให้ฆ่าผู้เป็นชายชู้ชดใช้เงินจำนวนนี้) ผียังมีชู้ (ยังร้าย) หลายที่ ๒ ที่ ๓ ที่ มอบให้ผู้มัน ชายเมียมันเสีย ผีผู้ไม่ขายเมียแต่ฆ่าชายชู้ตาย เรียกว่ามันฆ่าคนดีตาย ให้ตีราคาชายชู้คนหนึ่งราคา ๓๓๐ เงิน ให้ชดใช้ ๔ คน

มาตรา ๑ เจ้ามัก (คงแปลว่าเป็นชู้) เมียของชู้ (ทาส) ตนให้ปล่อยชู้ (ทาส) ผู้ผิดให้เป็นไทยไป (มังรายศาสตร์: 89)

ไม่ว่าผู้กระทำเป็นโพร่ ชู้(ทาส) หรือ ขุน เป็นชู้กับเมียผู้อื่น สามียองหญิงนั้นสามารถฆ่าผู้กระทำผิดได้โดยไม่มีผิด หากผู้กระทำยังมีชีวิต สามียองหญิงชู้ก็มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำ โดยค่าเสียหายมากน้อยขึ้นอยู่กับฐานะผู้กระทำ เมื่อผู้กระทำเป็นชู้(ทาส)ของตน ถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนตัว ไม่เรียกร้องค่าเสียหายแต่ฆ่าผู้กระทำแทน เมื่อผู้กระทำเป็นชู้(ทาส) ชู้เมียของเจ้าหรือเมียของขุน ลงโทษผู้กระทำด้วย

การประหารชีวิต แต่เมื่อผู้กระทำเป็นเจ้า ชูเมียของข้า ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำได้ เพียงแต่ขึ้นฐานะของข้าเป็นไพร่ ถือว่าเป็นการชดใช้ ทั้งนี้แสดงว่า ชนชั้นแตกต่างกัน การลงโทษแตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมของกฎหมาย

ลักษณะมิจฉาจารย์ข้าเรามีดังนี้ ข้ารัก (คงหมายถึงเป็นชู) เมียข้า (ทาส) ให้ไหม ๕๒ เงิน ข้า (ทาส) มักเมียไทย ให้ไหม ๕๒ เงิน ถือนมเต้าหนึ่งนอกเสื่อ ให้ไหม ๒๒,๐๐๐ เบี้ย ถือนม๒เต้าในเสื่อ ให้ไหม ๑๑,๐๐๐เบี้ย นายตีนไม่กินนามักเมียท่าน ให้ไหม ๒๒๐ เงิน ถือนมเต้าหนึ่งนอกเสื่อ ให้ไหม ๒๒,๐๐๐ เบี้ย กุมกอดถือนม ๒ เต้านอกเสื่อ ให้ไหม ๔๔,๐๐๐ เบี้ย ถือนม ๒ เต้าในเสื่อให้ไหม ๒๒,๐๐๐ เบี้ย นายตีนกินนาหรือนายกว้านมักเมียท่าน ให้ไหม ๓๓๐ เงิน ถือนม ๒ เต้านอกเสื่อ ใหม ๖๖,๐๐๐ เบี้ย ถือนม ๒ เต้าในเสื่อ ให้ไหม ๓๓,๐๐๐ เบี้ย นายม้ามักเมียท่าน ให้ไหม ๕๕๐ เงิน ถือนมเต้าหนึ่งนอกเสื่อ ให้ไหม ๕๕,๐๐๐ เบี้ย ถือนม ๒ เต้านอกเสื่อ ให้ไหม ๑๑๐,๐๐๐ เบี้ย ถือนม ๒ เต้าในเสื่อ ให้ไหม ๕๕,๐๐๐ เบี้ย นายช่างมักเมียท่าน ให้ไหม ๑,๑๐๐ เงิน ถือนมเต้าหนึ่งนอกเสื่อ ให้ไหม ๑๑๐,๐๐๐ เบี้ย ถือนม ๒ เต้านอกเสื่อ ให้ไหม ๒๒๐,๐๐๐ เบี้ย ถือนม ๒ เต้าในเสื่อ ให้ไหม ๑๑๐,๐๐๐ เบี้ย

มาตรา ๑ ตระกูลพระยาเสนาอมาตย์เจ้าเมืองกัศมีมักเมียท่าน ให้ไหม ๓,๓๐๐ เงิน เจ้าหมื่นอันกินเมืองเล็กมักเมียท่าน ให้ไหม ๒๒,๐๐ เงิน ผิเจ้าขุนมูลนายก็ให้ตัดสินตามประเพณีอันหนักอันเบา เรียกสินใช้กรรมได้หลักได้นอนด้วยกันเป็นเกณฑ์ ให้แบ่งส่วนลงแบบเดียวกับไพร่ผู้กระทำผิดนั้น

มาตรา ๑ เมียผู้ใดไปหาชูถึงเรือน ผู้ชายได้จับและกอด ไม่ได้นอนร่วมกันให้จัดผ้า ข้าวตอกดอกไม้ไปขมาผู้ผิว ผิผู้ผิวไม่ยินยอม จะไหมให้จงได้ก็ให้เขียนเมียมัน ๒๐ ที ๓๓ ที แล้วจึงไหมตามกรรมอื่นไม่ได้นอนร่วมกันนั้นเถิด เพราะว่าหญิงมันแล้ว ไปหาผู้ชายถึงเรือน (มังรายศาสตร์: 89 - 93)

ผู้ใดเป็นคู่เมียท่านครั้งแรก, ๒, ๓ ปรับไหมลดหลั่นสัดส่วนลง หากเป็นผู้ถึงครั้งที่ ๔ ไม่ถือเป็นความผิด (ธรรมศาสตร์ปกรณ์: 4)⁶

การพิจารณาเป็นคู่เมียท่าน ถึงพฤติกรรมของชายและความเสียหายของหญิงเป็นประมาณ (คลองพิจารณาแต่งถ้อยตัดคำ ต้นฉบับวัดผาช่อง: 26 - 28)⁷

ผู้ใดร่วมกับเมียผู้อื่นในที่รโหฐาน หากได้ร่วมสังวาส ให้ปรับไหม ๘๘๐ เงิน หากเพียงกระทำอนาจารให้ปรับไหม ๒๒๐ เงิน หากมิได้ร่วมกระทำอนาจารเพียงกระทำการเกี่ยวพาราสี ให้ปรับไหม ๑๑๐ เงิน (หัตถกัมมวินิจฉัยบาฬีฎีการอมสมมุติราช ต้นฉบับวัดศรีโคมคำ: 1)⁸

ผู้ใดกระทำชู้กับหญิงผู้มียศศักดิ์สูง ให้ได้รับโทษหนักกว่าการกระทำต่อหญิงผู้มียศต่ำกว่า (เสหาโมจนะ ต้นฉบับวัดศรีบุญเรือง: 14)⁹

คนยากจน คนมั่งมี ไปเป็นคู่เมียท่าน ให้ปรับไหมคนมั่งมีมากกว่าคนยากจน (เสหาโมจนะ ต้นฉบับวัดศรีบุญเรือง: 242)¹⁰

ชายเข้าหาหญิงเพื่ออนาจาร หากชายมีตระกูลต่ำกว่า ให้บริบททรัพย์สินชายทั้งหมด แล้วจึงลงโทษตามความผิด หากชายมี ตระกูลสูงกว่า ให้ปรับไหม 100 เงิน หากมี ตระกูลเสมอกัน ให้ลงโทษตามความผิดแล้วให้ต่างคนต่างอยู่ไม่ให้เกี่ยวข้องกัน หากชายไม่ยอมให้ไถ่ตัวหญิงนั้นไป (กฎหมายล้านนา ฉบับวัดชัยพระเกียรติ: 13)¹¹

⁶ อ้างอิงจาก พิธิณัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 8

⁷ อ้างอิงจาก พิธิณัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 7

⁸ อ้างอิงจาก พิธิณัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 4

⁹ อ้างอิงจาก พิธิณัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 6

¹⁰ เล่มเดียวกัน

¹¹ อ้างอิงจาก พิธิณัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 3

สำหรับเรื่องชายมักเมียชู้เมีย กฎหมายล้านนาได้แบ่งการกระทำชู้อย่างละเอียด กำหนดลงโทษหนักเบาตามการกระทำหนักเบา โดยเฉพาะมังรายศาสตร์ แสดงให้เห็นว่า ผู้กระทำถูกลงโทษหนักเบาพิจารณาโดยความเสียหายของหญิง ตระกูลสูงต่ำของผู้เสียหาย และฐานะสูงต่ำของผู้กระทำ แต่การลงโทษนั้นส่วนใหญ่เป็นการเสียค่าปรับอย่างเดียว ผู้ชาย ตำแหน่งยิ่งสูง จ่ายค่าปรับยิ่งสูง อาจจะเป็นเนื่องจากผู้มีฐานะยิ่งสูง ต้องรับผิดชอบทางสังคมยิ่ง มาก ยกเว้นชายชู้เมียเจ้าเมียขุนถูกลงโทษโดยประหารชีวิต ทั้งนี้ แสดงว่าสังคมล้านนาเป็น สังคมที่แบ่งชนชั้น แต่กฎหมายไม่ได้ปกป้องสิทธิในเกียรติยศและชื่อเสียงของหญิง สันนิษฐานว่า การปรับไหมผู้กระทำ ถือว่าเป็นการให้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย นอกจากนี้ หากหญิงตั้งใจ มาชู้ผู้ชายสองที่สามที่ถือว่าหญิงนั้นสิ้นค่าตัว ที่นี่ สามีสามารถลงโทษภรรยา เช่น การเขียน กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าลงโทษสตรีที่มีชู้หนักเบาตามชนชั้น แต่ยอมลงโทษหนักกว่าชาย บางกรณีถึงประหารชีวิต แสดงว่ากฎหมายไม่เป็นธรรมในเรื่องชู้

ตารางที่ 4 บทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำชู้ในกฎหมายจีนต้าหมิงลี่

(Da Ming Lü 大明律)

凡妻妾與人姦通，而於姦所親獲姦夫、姦婦，登時殺死者，勿論。若止殺死姦夫者，姦婦依律斷罪，從夫嫁賣。其妻妾因姦，同謀殺死親夫者，凌遲處死，姦夫處斬。若姦夫自殺其夫者，姦婦雖不知情，絞。

大明律卷第十九 — 刑律二 — 人命 — 殺死姦夫

ภรรยาหรือภรยาน้อยมีชู้ สามีฆ่าชู้และภรรยาตายที่สถานที่ทำชู้ ไม่ผิดกฎหมาย หากสามีฆ่าชู้ตายคนเดียว ลงโทษภรรยาตามกฎหมาย สามีสามารถสั่งให้แต่งงานใหม่หรือขายภรรยาได้ หากภรรยาหรือภรยาน้อยมีชู้ ร่วมกับชายชู้วางแผนฆ่าสามี ถูกลงโทษด้วย การประหารชีวิตอย่างทรมาณ ประหารชายชู้ด้วยการตัดคอ หากชู้ฆ่าสามีตายเอง แม้ภรรยาไม่รู้เรื่อง ให้แขวนคอ

ต้าหมิงลี่เล่มที่ 19- กฎหมายอาญา บทที่ 2-ฆาตกรรม- การฆ่าชู้ภรรยาตาย

ตารางที่ 5

凡和姦，杖八十；有夫，杖九十。刁姦，杖一百。

其和姦、刁姦者，男女同罪。姦生男女，責付姦夫收養。姦婦從夫嫁賣。其夫願留者，聽。若嫁賣與姦夫者，姦夫、本夫各杖八十，婦人離異歸宗，財物入官。

大明律卷第二十五 — 刑律八一犯姦

ชายหญิงไม่ใช่สามีภรรยากันแต่กระทำชู้กัน โบายแปดสิบที่ หากฝ่ายหญิงมีสามี โบายเก้าสิบที่ หากผู้ใดช่วยวนมาชู้กัน โบายหนึ่งร้อยที่

ผู้ใดกระทำชู้หรือช่วยวนมาร่วมชู้กัน ชายหญิงลงโทษเหมือนกัน หากมีลูก ให้ชายชู้เอามาเลี้ยง ผู้หญิงจะแต่งใหม่หรือถูกขายตามใจสามี หากสามีขังอยากเป็นสามีภรรยาเหมือนเดิม ให้ตามใจ หากขายให้แก่ชายชู้ โบายชายทั้งสองแปดสิบที่ ผู้หญิงคืนให้แก่ครอบครัวฝ่ายหญิง ทรัพย์สินเข้าคลัง

ต้าหมิงลี่เล่มที่ 25 – กฎหมายอาญา บทที่ 8 – การผิดประเวณี

ตารางที่ 6

凡縱容妻妾與人通姦，本夫、姦夫、姦婦各杖九十。抑勒妻妾及乞養女與人通姦者，本夫、義父各杖一百，姦夫杖八十；婦女不坐，並離異歸宗。

若縱容、抑勒親女及子孫之婦、妾與人通姦者，罪亦如之。

大明律卷第二十五 — 刑律八一縱容妻妾犯姦

การปล่อยให้ภรรยาเป็นชู้กับชายอื่น สามี ภรรยา และชายชู้ โบายคนละเก้าสิบที่ บังคับภรรยา ภรรยาน้อยหรือลูกสาวบุญธรรมเป็นชู้กับชาย โบายสามี พ่อบุญธรรมหนึ่งร้อยที่ โบายชายชู้คนละแปดสิบที่ ไม่ลงโทษผู้หญิง ให้หย่าขาดและกลับครอบครัวฝ่ายหญิง

หากปล่อยหรือบังคับลูกสาวแท้ๆ ตลอดจนภรรยาและภรรยาน้อยของลูกหลานเป็นชู้กับ
ผู้อื่น ลงโทษตามหลักการนั้น

ตำหิมังสี่ว์เล่มที่ 25 - กฎหมายอาญา บทที่ 8 - การปล่อยให้ภรรยาผิดประเวณี

ตารางที่ 7

凡奴及雇工人姦家長妻女者，各斬。

大明律卷第二十五 — 刑律八—奴及雇工人姦家長妻

ข้า (ทาส) หรือลูกจ้างเป็นชู้กับภรรยาหรือลูกสาวของเจ้าบ้าน ตัดคอ

ตำหิมังสี่ว์เล่มที่ 25 - กฎหมายอาญา บทที่ 8 - ข้า (ทาส) หรือลูกจ้าง

มีผิดประเวณีกับ ภรรยาเจ้าบ้าน

凡軍民、官吏姦所部妻女者，加凡姦罪二等，各罷職役不敘。婦女以
凡姦論。

若姦囚婦者，杖一百，徒三年。囚婦止坐原犯罪名。

大明律卷第二十五 — 刑律八—姦部妻女

ทหาร หรือขุนนางเป็นชู้กับภรรยาหรือบุตรของผู้ใต้บังคับบัญชา ลงโทษหนักสองระดับ
ปลดจากตำแหน่งไม่ใช่สอยฝ่ายหญิงลงโทษตามในฐานมิชู้ หากเป็นชู้กับหญิงที่ติดคุก โขย
หนึ่งร้อยที่ ถูกเกณฑ์แรงงานสามปี ฝ่ายหญิงที่ติดคุกลงโทษตามโทษทัณฑ์เดิม

ตำหิมังสี่ว์เล่มที่ 25 - กฎหมายอาญา บทที่ 8 - การผิดประเวณีกับภรรยาหรือ

ลูกสาวของผู้ใต้บังคับบัญชา

ตารางที่ 8

凡奴姦良人婦女者，加凡姦罪一等。良人姦他人婢者，減一等。奴婢相姦者，以凡姦論。

大明律卷第二十五 — 刑律八一良賤相姦

ข้า (ทาส) เป็นชู้กับหญิงที่เป็นเสรีชน ลงโทษหนักหนึ่งระดับ เสรีชนเป็นชู้กับข้า (ทาส) หญิงของคนอื่น ลดโทษหนึ่งระดับ ข้า (ทาส) เป็นชู้กัน ลงโทษตามในฐานมีชู้

ตำหิมังลี้ว์เล่มที่ 25 – กฎหมายอาญา บทที่ 8 – การผิดประเวณี
ระหว่างไพร่กับข้า (ทาส)

ตารางที่ 9

若媒合容止通姦者，各減犯人罪一等。私和姦事者，減二等。

其非姦所捕獲及指姦者，勿論。若姦婦有孕，罪坐本婦。

大明律卷第二十五 — 刑律八一犯姦

ผู้ชักนำให้เป็นชู้ยู่ค้ำแรม มีโทษลดจากคนโทษหนึ่งระดับ ผู้จัดการไกล่เกลี่ยคดีผิดประเวณีเอง โทษลดจากคนโทษสองระดับ

หากไม่ได้จับได้ในที่เกิดการกระทำชู้ ตลอดจนเป็นผู้ให้เบาะแสการกระทำชู้ไม่ลงโทษ หากหญิงที่กระทำชู้มีครรภ์ หญิงนั้นมีโทษด้วย

ตำหิมังลี้ว์เล่มที่ 25 – กฎหมายอาญา บทที่ 8 – การผิดประเวณี

บทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำชู้ในกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนต้าหมิงลี้วั้นมีความคล้ายกัน อาทิ ในกรณีหญิงกระทำชู้ สามีฆ่าชายชู้หรือภรรยา ไม่ถูกลงโทษ ชายที่มีตำแหน่ง ฐานะสูงกระทำชู้ยอมลงโทษหนักกว่า และชายที่กระทำชู้กับหญิงที่ฐานะสูงกว่าตนยอมลงโทษหนักเหมือนกัน เช่นชายที่เป็นข้า (ทาส) ถูกลงโทษโดยประหารชีวิต นอกจากนี้ผู้หญิงล้านนาหรือผู้หญิงจีนราชวงศ์หมิงที่กระทำชู้ ถือว่าเป็นสินค้าที่สามีซื้อขายได้ แสดงให้เห็นถึงการละเมิดเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของหญิง แต่ก็ยังมีความแตกต่างระหว่างบทบัญญัติของกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนต้าหมิงลี้วั้น เช่น กฎหมายจีนกำหนดอย่างชัดเจนว่า ชายหญิงสมัครใจเป็นชู้หรือยั่วยวนมาร่วมชู้กัน ชายหญิงลงโทษเหมือนกัน กฎหมายจีนกำหนดค่อนข้างชัดเจน ในกรณีต่างๆ ชายหญิงควรลงโทษอย่างไร ส่วนกฎหมายล้านนากำหนดการลงโทษหญิงที่มีชู้ไม่ละเอียด อีกทั้งกฎหมายจีนไม่ได้แบ่งการกระทำชู้อย่างละเอียด แต่ให้ความสำคัญกับหญิงยินยอมกระทำชู้หรือไม่ ฐานะฝ่ายหญิงเป็นอย่างไร เนื่องจากลงโทษหนักเบาส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับฐานะของฝ่ายหญิง และได้กำหนดว่า หากหญิงที่มีชู้ตั้งครรภ์ ควรจัดการตามกรณีต่างๆ นอกจากนี้ ในกรณีการกระทำชู้ กฎหมายจีนลงโทษหนักกว่ากฎหมายล้านนา ส่วนใหญ่เป็นการโอบย จนถึงประหารชีวิต

4. สิทธิของชีวิตและร่างกายในกรณีการชู้ขึ้น

4.1 บทบัญญัติเกี่ยวกับการชู้ขึ้นในกฎหมายล้านนา

เจ้าขุนผู้ใดกระทำการชู้เมงเฮงเอาลูกสาวท่าน ให้ปรับไหม 220 เงินและให้คืนลูกสาวแก่ท่าน พร้อมทั้งขอขมาอีก 120 เงิน (กฎหมายล้านนา ฉบับวัดชัยพระเกียรติ: 81)¹²

ชายใดพยายามกระทำชำเราชู้ขึ้นหญิง ให้ปรับไหมโดยไม่ลงโทษหญิง หากได้กระทำต่อหญิงนางกำนัล ให้ปรับไหมชาย ๓ เท่า (ธรรมศาสตร์หลวง

¹² อ้างอิงจาก พิธีนัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 3

ฉบับวัดล้อมแรด: 81)¹³

ผู้ใดกระทำชำเราเด็กชายหรือเด็กหญิงทางวังจมรรค ให้ปรับไหม ๑,๐๐๐ เบี้ยหรือให้หาหมู ๑ ตัว ราคา ๑๐ เงิน ข้าวตอกดอกไม้บูชาพ่อแม่เด็ก แล้วให้ผ้า ๑ ผืน เสื้อ ๑ ผืน เหล้า ๑ ไห ไก่ ๑ คู่ทำขวัญเด็ก (เสหาโมจนะ ตันฉบับวัดศรีบุญเรือง: 215)¹⁴

ชายใช้กำลังปลุกปล้ำหญิงจนเสียขาด ให้ปรับไหม เว้นแต่จะหมั้นหมาย กันไว้ (ธรรมศาสตร์ปกรณ์: 2)¹⁵

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงลักษณะของกฎหมายล้านนาโบราณที่เป็นกฎหมาย ประเพณี โดยเห็นได้จากการทำพิธีทำขวัญเพื่อขอขมาการกระทำผิด นอกจากนี้ หญิงถูก ช่มชู้แสดงว่าถูกชายละเมิดสิทธิของร่างกาย กฎหมายค่อนข้างปกป้องฝ่ายหญิง นอกจาก ลงโทษให้ผู้กระทำปรับไหม ยังกำหนดให้จ่ายเงินขอขมา ถือว่าชดใช้ผู้เสียหาย ผู้กระทำเสีย ค่าปรับมาน้อย ขึ้นอยู่กับฐานะผู้กระทำ หญิงที่เป็นผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายมาน้อย ตามฐานะสูงต่ำของหญิง แต่บางบทบัญญัติยังทำให้เห็นว่า กฎหมายปกป้องแต่หญิงที่ถูก ช่มชู้โดยชายซึ่งไม่ใช่คู่หมั้นหรือสามี หากชายหญิงหมั้นหมายแล้ว การร่วมประเวณีไม่ว่า หญิงยินยอมหรือไม่ ถือว่าชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งไม่เป็นธรรมสำหรับหญิงที่ถูกคู่หมั้นช่มชู้ เป็นต้น

¹³ อ้างอิงจาก พิธินัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหา บทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 4

¹⁴ อ้างอิงจาก พิธินัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหา บทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 6

¹⁵ อ้างอิงจาก พิธินัย ไชยแสงสุกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ: วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหา บทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3 เล่มที่ 8

ตารางที่ 10 บทบัญญัติเกี่ยวกับการข่มขืนในกฎหมายจินต้าหมิงลี่ (Da Ming Lü 大明律)

強姦者，絞；未成者，杖一百，流三千里。

姦幼女十二歲以下者，雖和，同強論。

強姦者，婦女不坐。

大明律卷第二十五 — 刑律八一犯姦

ผู้ข่มขืน แขนวนคอ ผู้ข่มขืนแต่ไม่สำเร็จ โบายหนึ่งร้อยที่ ไล่ออกจากเมืองสามพันลี้

ผู้ใดข่มขืนเด็กหญิงอายุต่ำกว่าสิบสอง แม้กระทั่งฝ่ายหญิงยินยอม ถือว่าเป็น การข่มขืนเหมือนกัน

กรณีข่มขืน ไม่ลงโทษฝ่ายหญิง

ต้าหมิงลี่เล่มที่ 25 – กฎหมายอาญา บทที่ 8 – การผิดประเวณี

ในกฎหมายจิน ผู้ข่มขืนต้องลงโทษด้วยการประหารชีวิต ซึ่งแตกต่างกับกฎหมาย ล้านนา นอกจากกำหนดการลงโทษหนักกว่ากฎหมายล้านนาสำหรับผู้กระทำการข่มขืน ยังมีความแตกต่างด้านการให้ความสำคัญกับการปกป้องเด็กหญิง ซึ่งบทบัญญัตินี้คล้ายกับ บทบัญญัติในสังคมปัจจุบัน ความคล้ายกันระหว่างกฎหมายล้านนาและกฎหมายจิน ด้านการข่มขืน คือ ตัดสินว่าสตรีเป็นผู้เสียหาย ซึ่งไม่ถูกลงโทษ แต่กฎหมายจินไม่ได้กำหนด อย่างชัดเจนว่า สตรีที่ถูกข่มขืนควรได้รับค่าเสียหาย หรือได้รับการชดใช้อื่น

ตามหลักจริยธรรมของพุทธศาสนา การกระทำชั่วและการข่มขืนนั้นผิดศีล และเป็น การกระทำที่มีโทษหนักตามกฎหมาย ตามคำสั่งสอนจากลัทธิขงจื้อ (Confucius) ดังเช่น “หมั่นความชั่วโลภเป็นหนึ่ง” (万恶淫为首) “สำหรับวิญญูชน มีสามสิ่งที่พึงระวัง เมื่อวัยเยาว์เลือดลมพุ่งล้น พึงระวังกามารมณ์...” (君子有三戒：少之时，血气未定，戒之在色) (论语. หน้า 256) แสดงว่ากามารมณ์เป็นสิ่งแรกที่ต้องควบคุมและระมัดระวัง

ฉะนั้นการลงโทษหนักในการกระทำชั่วและการข่มขืน ได้สื่อถึงชนชั้นนำฟังกฎหมายที่เข้มงวดพร้อมกับจริยธรรมมาควบคุมพฤติกรรมของประชาชน

บทสรุป

จากที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบสิทธิส่วนบุคคลของสตรีด้านสิทธิในชีวิตและร่างกายตามกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 - 17 ผู้วิจัยพบว่า ความคล้ายระหว่างกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนราชวงศ์หมิง ในกรณีการลักพาผู้หญิง การข่มขืน กฎหมายถือว่าหญิงเป็นฝ่ายที่อ่อนแอ ต้องให้ปกป้องคุ้มครอง นอกจากนี้ กฎหมายยังสะท้อนชนชั้นของสังคม การตัดสินคดีจะพิจารณาชนชั้นทั้งผู้กระทำและผู้เสียหาย ผู้กระทำเป็นชนชั้นต่ำกว่าผู้เสียหาย ย่อมลงโทษหนัก มักเห็นได้จาก ช่า (ทาส) กระทำผู้หญิงที่ฐานะดี ถูกลงโทษโดยประหารชีวิต ส่วนผู้หญิงที่เป็นช่า (ทาส) หากเป็นผู้เสียหาย แทบไม่ได้สิทธิเท่าที่ควร ในกรณีการกระทำชั่ว ทั้งกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีน ต่างก็เข้าข้างฝ่ายสามี มักถือว่าสามีเป็นผู้เสียหาย จึงทำให้มีกฎหมายที่กำหนดว่า สามีฆ่าภรรยา และชายชู้ โดยสามีไม่ถูกลงโทษ สามียังสามารถขายภรรยาที่มีชู้อย่างเป็นทางการเป็นสินค้า ตามทฤษฎีนิติสตรีศาสตร์ กรณีนี้สะท้อนว่า ทั้งสังคมล้านนาและสังคมจีนเป็นสังคมปิตาธิปไตย เมื่อกฎหมายตัดสินว่า การกระทำของผู้หญิงกระทบผลประโยชน์ของชาย ทำให้ชายเป็นผู้เสียหาย จึงรับสิทธิความเป็นคนของผู้หญิง ซึ่งเป็นข้อจำกัดของกฎหมายและทำให้ไม่เป็นธรรม

ความแตกต่างระหว่างกฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนราชวงศ์หมิง เห็นได้จากกฎหมายล้านนาเป็นกฎหมายจารีตประเพณี บางบทบัญญัติกำหนดให้ผู้กระทำจัดการพิธีทำขวัญเพื่อขอขมา ส่วนกฎหมายจีนต้าหมิงลี้ว แฝงไปด้วยแนวคิดการตั้งกฎหมายของจักรพรรดิ กล่าวคือ การบริหารบ้านเมืองที่วุ่นวาย ต้องใช้กฎหมายเข้มงวด จึงมีการลงโทษส่วนใหญ่เป็นการโบย จนถึงประหารชีวิตผู้กระทำ ซึ่งลงโทษหนักกว่ากฎหมายล้านนาที่กำหนดให้ปรับไหมผู้กระทำ

กฎหมายยังสะท้อนจารีตประเพณีที่แตกต่างกัน ในกรณีการเลือกคู่และการแต่งงานใหม่ สตรีล้านนามีเสรีภาพสูง แต่สตรีจีนในราชวงศ์ส่วนมากไม่มีสิทธิการเลือกคู่ครองของตนตามแนวคิดลัทธิความเป็นคนของผู้หญิง ถือว่าสตรีจีนถูกละเมิดสิทธิในกรณีนี้ โดยมีความคิดชานกั๋งอู่ฉาง” (สามบรรทัดฐานห้าคุณธรรมสามัญ 三綱五常) แผงอยู่ ทำให้สตรีจีนอยู่ฐานะต่ำต้อยในครอบครัว ต้องทำตามคำสั่งจากผู้ใหญ่ ไม่สามารถตัดสินใจชีวิตของตนได้ ซึ่งแตกต่างจากสตรีล้านนาอยู่ฐานะสูงในครอบครัว เนื่องด้วยความเชื่อเรื่องผี ประเพณีแ่วสาว เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กฎหมายล้านนาและกฎหมายจีนราชวงศ์หมิงเป็นผลของโครงสร้างสังคมและจารีตประเพณีที่แตกต่างกันของทั้งสองอาณาจักร ส่งผงให้สถานภาพของสตรีล้านนาและสตรีจีนในราชวงศ์หมิงแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกพร นุ่มทอง. (2020). หลักฐานล้านนาในเอกสารโบราณจีน: บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรสนมแปดร้อยในพงศาวดารหมาน พงศาวดารราชวงศ์หยวน พงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่และเจापู้จ่งลู่. *วารสารจีนศึกษา*, 13(1), 157-227.

กนกพร นุ่มทอง. (2020). หลักฐานล้านนาในเอกสารโบราณจีน: บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรสนมแปดร้อยในเอกสารโบราณสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง. *วารสารจีนศึกษา*, 13(2), 1-112.

ชายไทย รักษาชาติ. (2004). การเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชิงอำนาจหญิงชายในกฎหมายม้งราย ศาสตร์กับกฎหมายไทยในมุมมองแนวสตรีนิยม.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- ทวนศรี บัวบุช. (1992). การศึกษาความหมายในกฎหมายจารีตมั่งรายศาสตร์. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เฟิง โจวปี้. (2020). ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนและล้านนาในสมัยปลาย
คริสต์ศตวรรษที่ 13 -16. วารสารจีนศึกษา, 13(2), 232-250
- พรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์. (1999). Feminist Legal Theory. ดุลพาท.นิตยสารกระทรวง
ยุติธรรม, ปีที่ 4, (กรกฎาคม-ธันวาคม), เล่ม 2, 91-115.
- พระมหาวรเชษฐ์ อุ่นเรือน. (2019). สิทธิของไพร่ในกฎหมายมั่งรายศาสตร์.
การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาล้านนาศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิณินัย ไชยแสงสุขกุล และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (1989). กฎหมายล้านนาโบราณ:
วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน ภาคงานการวิจัยที่ 3
เล่มที่ 1-8. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลี พุกษ์พงสาวลี. (2009). ย้อนรอยสิทธิความเป็นคนของหญิง.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและโครงการสตรีและ
เยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลี พุกษ์พงสาวลี. (2009). สิทธิความเป็นคนของผู้หญิง: พันธกรณีระหว่างประเทศ
กฎหมาย และข้อถกเถียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
และโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเสริฐ ณ นคร. (1971). (เรียบเรียงเป็นภาษาไทยปัจจุบัน). มั่งรายศาสตร์. พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพหลวงโหดฤทธิยานุพัทธ์ (อาสา โหดฤทธิ). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
เลียงเชียงใหม่จงเจริญ
- ลำพวรรณ น่วมบุญลือ. (1976). สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุง

รัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์บัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิระดา สมสวัสดิ์. (2000). ผู้หญิงกับกฎหมาย.เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา
“Feminist Legal Study”. เชียงใหม่: หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิระดา สมสวัสดิ์. (2006). นิติศาสตร์แนวสตรีนิยม. เชียงใหม่: วนิดาเพรส

อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง. (2005). การศึกษาสถานภาพสตรีในกฎหมายล้านนาโบราณ.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรม
ล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อภิชัย น้อยอุ้นแสน. (2000). สถานภาพทางกฎหมายของสตรีในสังคมล้านนา พ.ศ. 1839-
2442 ศึกษากรณีความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยา. วิทยานิพนธ์หลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อศิคร ศักดิ์สูง. (2007). ผู้หญิงในกฎหมายม้งรายศาสตร์.วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ 2, ฉบับที่ 1, 72-98.

ภาษาจีน

陈宝良. (2009). 明代妇女的家庭角色及其地位. 福建论坛: 人文社会科学版,
83-89.

李萌生. (2016). 明代法制下妻子的地位研究. 法制与社会, 9-10.

怀效锋点校. 大明律. (1999). 北京: 法律出版社.

苗延波编著. (2014). 中国法制史. 北京: 知识产权出版社.

明官修. (1941). 明实录. 江苏国学图书馆藏抄本.

宋濂等撰. (1962). 元史. 北京: 中华书局.

王明霞. (1992). 从明律看封建家庭的夫妻关系. 松辽学刊: 社会版, 74-77.

- 曾宪义等. (2020). **中国法律史(第六版)**. 北京: 中国人民大学出版社.
- 张燕婴译注. (2004). **论语**. 北京: 中华书局.
- 张志超. (2013). 明代妇女财产权的处分. **西南大学学报: 社会科学版**, 118-127.
- 赵崔莉. (2004). 明代妇女的法律地位. **安徽大学学报: 人文社会科学版**, 106-111.
- 赵崔莉. (2004). 明代妇女的二元性及其社会地位. **辽宁大学学报: 哲学社会科学版**, (9), 82-85.
- 佚名. (1999). 大明令载《大明律》. 北京: 法律出版社.